

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan vapaasta sivistystyöstä annettua lakia muutettavaksi kansalaisopistojen, kesäyliopistojen ja kansanopistojen valtionosuuden määräytymisperusteiden osalta.

Kansalaisopistojen käyttökustannusten valtionosuuden perusteena käytettävän yksikköhinnan laskennassa käytettävästä asutusrakenneryhmyksestä ehdotetaan luovuttavaksi ja siirryttäväksi yhteen yksikköhintaan. Yksikköhintaa porrastettaisiin tiheästi asutuissa kunnissa.

Kesäyliopistojen käyttökustannusten valtionosuuden perusteena käytettävän yksikköhinnan sitomisesta kesäyliopiston sijaintikunnan kansalaisopiston yksikköhintaan ehdotetaan luovuttavaksi. Kesäyliopistojen yksikköhinta ehdotetaan laskettavaksi niiden omien käyttökustannusten perusteella.

Kansanopiston ylläpitäjän, jonka ylläpitämisluvassa määritellyn pääasiallisen koulutustehtävän muodostaa vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus, valtionosuuden määrää ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä. Lisäksi ehdotetaan kansanopiston ulkopuolella asuvien opiskelijoiden opiskelijaviikkovähennys korvattavaksi yksikköhintaan tehtävällä vähennyksellä.

Samassa yhteydessä on tarkoitus tehdä va-

paasta sivistystyöstä annettuun lakiin kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistuksen edellyttämät yksikköhinnan laskemista ja kustannusten tarkistamista koskevat muutokset. Kaikkien vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuuden perusteena olevat yksikköhinnat ehdotetaan laskettaviksi kunkin oppilaitosmuodon käyttökustannusten pohjalta joka neljäs vuosi. Yksikköhinnan laskemisvuosi siirtyisi nykyisestä yhtä vuotta aiemmaksi. Valtionosuuden määräytymisperusteita tarkistettaisiin vuosittain kunnallisten peruspalveluiden kustannuskehitystä kuvaavalla hintaindeksillä. Lisäksi vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille myönnettävät valtionavustukset ehdotetaan vähennettäväksi oppilaitosten yksikköhintojen laskemisen perusteena käytettävistä kustannuksista.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2006 alusta. Säännöstä, jonka mukaan oppilaitoksen ylläpitäjälle myönnettyt valtionavustukset vähennettäisiin valtionosuuden perusteena käytettävien yksikköhintojen laskennan perusteena käytettävistä kustannuksista, sovellettaisiin kuitenkin vasta määrättäessä yksikköhintoja vuodelle 2008. Esitys liittyy vuoden 2006 valtion talousarvioesitykseen.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Nykytila.....	3
1.1. Vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminta ja rahoitus	3
1.2. Kansalaisopistojen valtionosuuden määräytymisperusteet	4
Lainsäädäntö ja käytäntö	4
Nykytilan arviointi.....	6
1.3. Kesäyliopistojen valtionosuuden määräytymisperusteet	6
Lainsäädäntö ja käytäntö	6
Nykytilan arviointi.....	7
1.4. Kansanopistojen valtionosuuden määräytymisperusteet.....	7
Lainsäädäntö ja käytäntö	7
Nykytilan arviointi.....	9
Sisäoppilaitosmuotoisuus	9
Vammaisille tarkoitettu koulutus erityiskansanopistoissa	9
1.5. Valtionavustuslain soveltaminen vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisiin kehittämisavustuksiin.....	10
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	10
2.1. Tavoitteet.....	10
2.2. Keskeiset ehdotukset	10
3. Esityksen vaikutukset	11
4. Asian valmistelu	12
5. Riippuvuus muista esityksistä.....	14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	15
1. Lakiehdotuksen perustelut	15
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	18
3. Voimaantulo	19
LAKIEHDOTUS.....	20
Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta	20
LIITE	25
RINNAKKAISTEKSTI.....	25
Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta	25

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminta ja rahoitus

Vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminnasta ja rahoituksesta säädetään vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998). Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot. Lakia sovelletaan myös steinerpedagogista opettajankoulutusta ja muuta koulutusta järjestävään Snellman-korkeakouluun.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestämä koulutus on luonteeltaan tutkintoon johtamatonta koulutusta. Ne voivat kuitenkin järjestää myös tutkintotavoitteista koulutusta. Tällöin sovelletaan suoraan asianomaisia toiminta- ja rahoitussäännöksiä, ei vapaasta sivistystyöstä annettua lakia.

Valtio rahoittaa vapaan sivistystyön oppilaitosten vapaan sivistystyön koulutusta valtionosuudella ja harkinnanvaraisilla valtionavustuksilla. Valtionosuutena rahoitetaan vapaan sivistystyön koulutuksen käyttökustannuksia. Vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmässä ei ole lakisääteistä kunnan rahoitusosuutta. Valtionosuuden ulkopuolelle jäävät kustannukset katetaan pääasiassa opiskelijamaksuilla ja ylläpitäjän muulla rahoituksella. Lain 24 §:n mukaan opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja. Maksuista päättää oppilaitoksen ylläpitäjä.

Valtionosuusjärjestelmän perusrakenne on kaikissa vapaan sivistystyön oppilaitoksissa samantyyppinen. Käyttökustannusten valtionosuuden peruste on kunkin oppilaitosmuodon käyttökustannusten pohjalta suoritetta kohti laskettavan yksikköhinnan ja suoritteiden tulo. Suorite ja valtionosuusprosentti vaihtelevat oppilaitosmuodoittain.

Yksikköhinnat lasketaan toteutuneiden kustannusten pohjalta joka toinen vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä kalenterivuonna niiden toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset saman kalente-

rivuoden toteutuneiden suoritteiden määrällä kuluvan ja seuraavan vuoden indeksillä tarkistettuna. Muina kuin kustannusten tarkistusvuosina yksikköhinnaksi määrätään laskentavuodelle määrätty yksikköhinta tarkistettuna seuraavan vuoden arvioidulla kustannustason sekä toiminnan laadun ja laajuuden muutoksella. Toiminnan laadun ja laajuuden muutokset otetaan huomioon siltä osin kuin ne aiheutuvat laista, asetuksesta, valtion viranomaisen määräyksestä tai valtion talousarviosta.

Yksikköhintoja korotetaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain 13 a §:n mukaan yksityisen oppilaitoksen ylläpitäjän osalta siten, että korotus vastaa yksityisten oppilaitosten ylläpitäjien maksamien arvonlisäverojen osuutta yksityisille oppilaitosten ylläpitäjille kustakin oppilaitosmuodosta aiheutuneista arvonlisäverottomista kustannuksista.

Yksikköhintoja voidaan porrastaa oppilaitokselle ylläpitämisluvassa määrätyn erityisen koulutustehtävän, koulutuksen järjestämissuunnan sekä muiden olennaisten koulutuksen kustannuksiin vaikuttavien tekijöiden perusteella.

Valtio säätelee kunkin oppilaitosmuodon valtionosuusmenoja vuosittain valtion talousarviossa suoritekiintiöllä, joka oppilaitoksille on jaettavissa. Opetusministeriö vahvistaa vuosittain kullekin oppilaitoksen ylläpitäjälle ennalta seuraavaa varainhoitovuotta varten valtionosuuden perusteena käytettävien suoritteiden määrän.

Vapaasta sivistystyöstä annetun lain 14 §:n mukaan oppilaitoksen ylläpitäjälle voidaan myöntää valtion talousarviossa vuosittain tarkoitukseen osoitettujen määrärahojen rajoissa valtionavustusta toiminnan kehittämiseksi järjestettävää kokeilua, toimintaan liittyviä tarpeellisia erityistehtäviä tai toiminnan käynnistämistä varten taikka koulutustarjonnan monipuolisuuden tukemiseksi. Lisäksi oppilaitokselle voidaan myöntää ylimääräisiä avustuksia sen käyttökustannuksiin.

Harkinnanvaraisilla valtionavustuksilla tuetaan vapaan sivistystyön suuntaviivoihin liit-

tyvää kehittämistyötä. Opetusministeriö on yhteistyössä vapaan sivistystyön valtakunnallisten järjestöjen kanssa määritellyt vapaan sivistystyön oppilaitosten suuntaviivat vuosille 2005—2008. Suuntaviivoilla pyritään vahvistamaan vapaan sivistystyön oppilaitosten asemaa tasa-arvoa, sosiaalista koheesiota sekä aktiivista kansalaisuutta kannustavan aikuiskoulutuksen järjestäjinä. Oppilaitosten ylläpitäjien itsenäisessä päätösvallassa on koulutustarjonnan suuntaaminen ja muu tavoitteiden edistäminen vapaaehtoiselta pohjalta.

Perustamishankkeeseen myönnettävästä valtionavustuksesta säädetään vapaasta sivistystyöstä annetun lain 15 §:ssä sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/1998) 5 luvussa. Perustamishankkeena pidetään toiminnallisen kokonaisuuden muodostavaa tilojen rakentamista, hankintaa, peruskorjausta tai niitä vastaavaa toimenpidettä sekä toimenpiteisiin liittyvää irtaimen omaisuuden hankintaa. Valtionavustuksen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että toimenpiteiden kokonaiskustannukset vastaavat vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen (805/1998) 5 a §:ssä mainittuja euromääriä. Vuoden 2005 valtion talousarviossa aikuis-koulutuksen, mukaan lukien vapaa sivistystyö, perustamishankkeisiin on varattu valtionavustusta 2 150 000 euroa.

1.2. Kansalaisopistojen valtionosuuden määräytymisperusteet

Lainsäädäntö ja käytäntö

Kansalaisopistoja on yhteensä 248. Valtaosaa oppilaitoksista ylläpitävät kunnat, mutta myös yksityisiä kansalaisopistoja on yli 20. Kuntayhtymien ylläpitämiä kansalaisopistoja on viisi. Viime vuosina kansalaisopistoverkko on uusiutunut rakenteellisesti, kun osasta opistoista on muodostunut alueellisia tai seutukunnallisia opistoja.

Kansalaisopistojen valtionosuuden perusteena käytetty suorite on opetustunti. Valtionosuus määräytyy laskennallisen opetustuntimäärän ja asutusrakennekohtaisen tunnin yksikköhinnan perusteella. Valtioneuvosto vahvistaa vuosittain opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 16 §:n nojalla keskimääräiset yksikköhinnat. Opetusministeriö puolestaan määrää asutusrakenneryhmien yksikköhinnat ja vahvistaa kansalaisopistojen opetustuntien määrät. Valtionosuutta kansalaisopistojen ylläpitäjille myönnetään 57 prosenttia.

Vapaasta sivistystyöstä annetun lain 11 §:n 5 momentin mukaan kansalaisopistojen yksikköhinnat lasketaan asutusrakenteeltaan erilaisissa kunnissa sijaitseville kansalaisopistoille joka toinen vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä kalenterivuonna asutusrakenteeltaan samanlaisissa kunnissa sijaitsevien kunnallisten ja yksityisten kansalaisopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset samojen opistojen sinä vuonna pidettyjen opetustuntien määrällä.

Yksikköhinnan laskemista varten kunnat on vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen 5 §:n mukaisesti jaettu asukastiheyden mukaan viiteen ryhmään. Asutusrakenneryhmään 1 kuuluvat kunnat, joiden asukastiheys maaneliökilometriä kohden on enintään kaksi sekä valtioneuvoston saaristokunniksi määrittelemät kunnat. Ryhmään 2 kuuluvat kunnat, joissa asukastiheys on yli kaksi mutta enintään viisi sekä ryhmään 3 kunnat, joissa asukastiheys on yli viisi mutta enintään viisitoista. Ryhmään 4 kuuluvat kunnat, joissa asukastiheys on yli viisitoista mutta enintään sata ja ryhmään 5 kunnat, joiden asukastiheys ylittää sata.

Kansalaisopistojen keskimääräinen yksikköhinta ja arvonlisäverottomat asutusrakennekohtaiset yksikköhinnat ovat vuosina 2003—2005 olleet seuraavat.

Taulukko 1. Kansalaisopistojen arvonlisäverottomat yksikköhinnat asutusrakenneryhmittäin vuosina 2003—2005.

	2003 euroa	2004 euroa	2005 euroa
Keskimääräinen yksikköhinta	60,98	62,08	63,18
<i>Asukastiheys</i>			
1. (enintään 2 ja saaristok.)	55,81	56,81	58,87
2. (yli 2 mutta enintään 5)	54,94	55,93	56,92
3. (yli 5 mutta enintään 15)	53,98	54,95	56,49
4. (yli 15 mutta enintään 100)	56,76	57,78	58,95
5. (yli 100)	68,83	70,07	71,64

Kansalaisopistojen toteutuneet käyttökustannukset vuonna 2003 olivat yhteensä 143 808 415 euroa. Vuoden 2003 opiskelijamaksutulot olivat 25 962 169 euroa. Seu-

raava taulukko kuvaa kansalaisopistojen vuoden 2003 toteutuneita arvonlisäverottomia kustannuksia asutusrakenneryhmittäin.

Taulukko 2. Kansalaisopistojen vuoden 2003 toteutuneet arvonlisäverottomat kustannukset

	Kustannukset euroa	Kustannukset euroa / op.tunti
<i>Asutusrakenneryhmä</i>		
1	5 162 000	60,84
2	7 423 000	56,06
3	25 170 372	57,17
4	39 617 029	58,44
5	66 436 014	71,46
Yhteensä	143 808 415	
Keskimääräinen kustannus		63,49

Vuoden 2005 valtion talousarvion mukaan kansalaisopistojen opetustuntikiintiö on 2 062 000 tuntia ja valtionosuuden määrä 76 793 000 euroa. Valtionavustuksiin on vuonna 2005 varattu yhteensä 1 782 000 eu-

roa, josta 135 000 euroa on varattu ylimääräisiin avustuksiin.

Kansalaisopistojen opetustuntimäärän kehitys on ollut seuraava.

Taulukko 3. Kansalaisopistojen suoritteiden kehitys vuosina 2000—2005

Suoritteet (opetustunnit)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valtion talousarvio	2 000 000	2 012 000	2 012 000	2 037 000	2 062 000	2 062 000
Toteutuneet	2 067 121	2 157 661	2 136 954	2 221 237		

Nykytilan arviointi

Kansalaisopistojen valtionosuuden laskeamisen perusteena olevaa asutusrakenneryhmittämistä on sovellettu vuodesta 1993 lähtien. Asutusrakenneryhmittäisten yksikköhintojen määrittämisen tarkoituksena oli heijastella kuntakohtaisia, olosuhteista johtuvia kustannuseroja. Kuntien asutuksen rakenteella arviointiin olevan olennainen vaikutus kansalaisopistojen toiminnan kustannusten tasoon.

Kansalaisopistojen kustannusten ja yksikköhintojen asutusrakenneryhmittäinen jakautuminen ei kuitenkaan ole käytännössä vastannut niitä oletuksia, joiden perusteella järjestelmä rakennettiin. Tiheimmin asutuissa kunnissa kansalaisopistojen opetuksen menot ovat kasvaneet 1990-luvulla suhteellisesti eniten. Asutusrakenneryhmään 5 kuuluvien opistojen yksikköhinta on noussut muita huomattavasti enemmän. Tämän ryhmän yksikköhinta ylittää keskimääräisen yksikköhinnan, kun taas ryhmien 1—4 yksikköhinta on keskimääräistä yksikköhintaa alhaisempi. Toisaalta asutusrakenneryhmien väliset yksikköhintaerot ovat ryhmissä 1—4 pienet. Lisäksi kunkin asutusrakenneryhmän sisällä toteutuneet kustannukset vaihtelevat merkittävästi. Kansalaisopistojen yksikkökustannuksista tehtyjen laskelmien perusteella on havaittavissa, etteivät asutusrakenneryhmien väliset ja sisäiset kustannuserot ole selitettävissä kuntien asukastiheydellä.

Suurin osa kansalaisopistoista on kuntien ylläpitämiä. Täten kuntatalouden erilainen tila eri kunnissa vaikuttaa kansalaisopistojen toimintaedellytyksiin. Valtionosuuden määrittämisessä käytetty tuntien jakotapa on suosinut niitä ylläpitäjiä, jotka ovat panostaneet opiston toimintaan.

Asutusrakenneryhmittäistä porrastusta on ylläpitäjätasolla pidetty epäoikeudenmukaisena muun muassa sen vuoksi, että naapurikunnissa sijaitsevien kansalaisopistojen yksikköhinnat saattavat olla erilaiset, vaikka opistojen toiminnan kustannuksissa ei ole mainittavia eroja. Järjestelmän epäkohtana on myös pidetty sitä, että suhteellisen pieni vaihtelu kunnan asukastiheydessä saattaa muuttaa kunnan sijoittumista eri asutusrakenneryhmiin. Siten asukastiheydessä tapahtunut muutos muuttaa kansalaisopiston saamaa yksikköhintaa, vaikka opiston toimintat tai kustannustekijöissä ei tapahtuisi muutosta.

Eduskunta on useita kertoja kiinnittänyt huomiota edellä mainittuihin ongelmiin ja edellyttänyt asetusrakenneryhmiin perustuvan rahoituksen uudistamista. Eduskunnan valtiovarainvaliokunta totesi hallituksen esitystä valtion talousarvioksi vuodelle 2003 koskevassa lausunnossaan (VaVM 40/2002 vp - HE 249/2002), että nykyisestä asutusrakenneryhmittelystä aiheutuvat ongelmat on pikaisesti ratkaistava, ja kansalaisopistot on saatettava asutusrakenteesta ja paikallisista olosuhteista riippumatta tasavertaiseen asemaan. Eduskunta edellytti kansalaisopistojen valtionosuusjärjestelmän uudistamista vuoden 2004 alusta lukien.

1.3. Kesäyliopistojen valtionosuuden määräytymisperusteet

Lainsäädäntö ja käytäntö

Kesäyliopistot saivat vapaasta sivistystyöstä annetun lain voimaantulon myötä ensimmäistä kertaa lakisääteisen aseman sekä oikeuden lakiin perustuvaan valtionrahoitukseen vuonna 1999. Kesäyliopistoja on kaksi-

kymmentä, ja ne ovat pääosin yksityisten yhteisöjen ylläpitämiä.

Kesäyliopistojen yksikköhintaa ei lasketa niiden omien kustannusten pohjalta, vaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain 11§:n mukaan kesäyliopiston opetustuntikohtainen yksikköhinta on sama kuin kansalaisopiston yksikköhinta asutusrakenteeltaan kesäyliopiston sijaintikunnan kanssa samanlaisissa oppilaitoksissa. Kesäyliopistot kuuluvat asutusrakenneryhmiin 4 ja 5. Kesäyliopiston ylläpitä-

jälle myönnettävän valtionosuuden määrä on 57 prosenttia valtionosuuden laskennallisesta perusteesta.

Vuoden 2005 valtion talousarvion mukaan kesäyliopistojen opetustuntien enimmäismäärä vuonna 2005 on 96 050 opetustuntia. Valtionosuusmenot valtionavustuksineen ovat noin 4,4 miljoonaa euroa, josta valtionavustusten osuus on 386 000 euroa.

Kesäyliopistojen opetustuntimäärän kehitys on ollut seuraava.

Taulukko 4. Kesäyliopistojen suoritteiden kehitys vuosina 2000—2005

Suoritteet (opetustunnit)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valtion talousarvio	70 000	74 000	81 800	92 300	93 576	96 050
Toteutuneet	92 855	93 986	95 261	96 840		

Nykytilan arviointi

Kesäyliopistojen tullessa lakisääteisen valtionosuuden piiriin vuonna 1999 katsottiin, että ne olisivat toiminnoiltaan lähellä kansalaisopistotoimintaa. Tämän vuoksi ei pidetty tarkoituksenmukaisena soveltaa erillistä yksikköhintaa kesäyliopistoihin, vaan niiden opetustunnin yksikköhinta sidottiin kesäyliopiston sijaintikunnan kansalaisopiston yksikköhintaan.

Kesäyliopistojen yksikköhintojen sitominen kansalaisopistojen asutusrakennekohtaisiin yksikköhintoihin on kuitenkin osoittautunut käytännössä ongelmalliseksi. Kesäyliopistojen toiminta ei ole ollut yhtä lähellä kansalaisopistotoimintaa kuin lakia säädettyessä oletettiin. Kesäyliopistojen toiminta suuntautuu selkeästi avoimeen yliopistotoimintaan, joka on kustannuksiltaan kalliimpaa kuin kansalaisopistojen opetuskustannukset. Tämän vuoksi kesäyliopistojen kustannusrakenne poikkeaa kansalaisopistojen kustannusrakenteesta.

Hallituksen esitystä valtion talousarvioksi vuodelle 2004 koskevassa mietinnössään (VaVM 39/2003 vp - HE 55/2003 vp, HE 145/2003 vp) eduskunnan valtiovarainvaliokunta piti välttämättömänä, että kesäyliopistoille määritellään oma valtionosuuden perustana oleva yksikköhinta, jossa otetaan

huomioon niiden lakisääteisen koulutustehävän mukaisesta opetuksesta aiheutuvat kustannukset. Myös sisäasiainministeriön 11 päivänä kesäkuuta 2003 asettama kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmää arvioiva johtoryhmä on kuntien rahoitus- ja valtionosuusperusteiden tarkistamista koskevassa esityksessään (sisäasiainministeriön julkaisu- ja 52/2004) ehdottanut, että kesäyliopistojen yksikköhinta laskettaisiin niiden omien käyttökustannusten perusteella.

1.4. Kansanopistojen valtionosuuden määräytymisperusteet

Lainsäädäntö ja käytäntö

Kansanopistot toimivat vapaasta sivistystyöstä annetun lain 2 §:n mukaan sisäoppilaitoksina. Kansanopistoja on yhteensä 90. Valtaosa niistä on yksityisten yhteisöjen ylläpitämiä. Kuntien tai kuntayhtymien ylläpitämiä kansanopistoja on kuusi. Kansanopistoista varsin monet järjestävät tutkintoon johtamattoman vapaan sivistystyön koulutuksen ohella tutkintotavoitteista koulutusta. Tällöin sovelletaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain sijaan asianomaisia toiminta- ja rahoitussäännöksiä. Esimerkiksi tutkintotavoitteisen ammatillisen koulutuksen järjestämislupa on 29 kansanopiston ylläpitäjällä, perusopetuk-

sen järjestämislupa 31 ylläpitäjällä ja lukio-koulutuksen järjestämislupa kuudella ylläpitäjällä.

Kansanopistojen valtionosuuden perusteenä käytetty suorite on opiskelijaviikko. Opiskelijaviikolla tarkoitetaan vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen 2 §:n mukaan yhden opiskelijan viiden työpäivän pituista opiskelujaksoa, jona aikana hän on saanut ohjattua opetusta keskimäärin vähintään viisi tuntia päivässä. Valtionosuuden peruste on opiskelijaviikkojen määrä ja opiskelijaviikkoa kohden laskettu yksikköhinta. Kansanopistojen sisäoppilaitosmuotoisuuden vuoksi niiden yksikköhinta sisältää myös majoituksen ja ruokailun kustannukset. Valtionosuutta kansanopiston ylläpitäjälle myönnetään 57 prosenttia.

Kansanopistojen yksikköhintaa korotetaan vammaisille tarkoitettussa koulutuksessa. Vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen 3 §:n 1 momentin mukaan sellaisessa opistossa, jonka pääasiallisen koulutustehtävän muodostaa vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus (jäljempänä erityiskansanopisto), yksikköhinta on 75 prosenttia korkeampi kuin muu yksikköhinta. Erityiskansanopistoja on kolme: Erityiskansanopiston kannatusyhdistys ry:n ylläpitämä Lehtimäen opisto, Hengitysliitto HELIn ylläpitämä Hoikan opisto ja Kuurojen Liitto ry:n ylläpitämä Kuurojen kansanopisto. Nämä opistot saavat yksikköhinnan korotuksen myös muille kuin vaikeasti vammaisille järjestettävään koulutukseen.

Sellaisissa kansanopistoissa, jonka koulutustehtävään kuuluu osana vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus, yksikköhinta on asetuksen 3 §:n 1 momentin mukaan 20 prosenttia korkeampi kuin muilla. Yhdeksällä kansanopistolla on osana koulutustehtäväänsä tämäntyyppinen vammaisten koulutus.

Kansanopistojen yksikköhintoja porrastetaan myös niiden opistojen osalta, joiden erityisenä koulutustehtävänä on järjestää enintään kymmenen päivän pituisia kursseja (jäljempänä lyhytkurssiopisto). Lyhytkurssiopistoissa yksikköhinta on vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen 3 §:n 2 momentin mukaan 20 prosenttia normaalisti määräytyvää yksikköhintaa korkeampi. Korotus koskee opiston koko vapaan sivistystyön toimintaa. Ly-

hytkurssiopistoja on tällä hetkellä yhteensä viisi.

Yksikköhintojen porrastusten ohella kansanopistojen suoritteiden laskemiseen ja jakamiseen vaikuttavat vähennykset, joista säädetään vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen 2 §:n 1 ja 2 momentissa. Kansanopistojen opiskelijaviikkoja laskettaessa otetaan asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan sellaisista opiskelijaviikoista, jotka syntyvät niiden opiskelijoiden opiskelusta, jotka asuvat opiston ulkopuolella, huomioon 90 prosenttia (eksternaattivähennys).

Asetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan kansanopistossa, jolle ylläpitämisluvassa on määrätty koulutustehtäväksi kirjeopetuksen antaminen, kirjeopetuksena suoritettujen opinnot lasketaan mukaan opiston opiskelijaviikoiksi siten, että suoritettujen opintokirjeiden lukumäärä jaetaan luvulla kaksi. Kirjeopetusta annetaan tällä hetkellä kahdessa kansanopistossa.

Yksikköhintaa voidaan kansanopistoissa korottaa vapaasta sivistystyöstä annetun lain 11 §:n 11 momentin mukaan silloin, kun opisto toimii toiminnan laajuus huomioon ottaen olennaisessa määrin vuokratiloissa. Yksikköhintaa voidaan tällöin korottaa euromäärällä, joka lasketaan jakamalla opetusministeriön valtionosuuden laskentaperusteeksi vahvistama vuosivuokra oppilaitoksen opiskelijaviikoilla. Opetusministeriön vahvistama vuosivuokra on otettu huomioon yhdeksän kansanopiston yksikköhinnassa.

Vuoden 2005 valtion talousarviossa kansanopistoille vahvistettu opiskelijaviikkomäärä on 292 250 viikkoa. Snellman-korkeakoulun osuus tästä määrästä on 4 700 opiskelijaviikkoa. Valtionosuuden määrä vuonna 2005 on 45 633 000 euroa, josta valtionavustusten osuus on 1,8 miljoonaa euroa. Valtionavustuksista 900 000 euroa on varattu ylimääräisiin avustuksiin. Kansanopistojen toteutuneet valtionosuusperusteiset kustannukset olivat vuonna 2003 yhteensä 73 472 560 euroa. Tästä majoituksen kustannukset olivat 4 748 992 euroa ja ruokailun kustannukset 9 997 641 euroa.

Kansanopistojen valtionosuusperusteisen opiskelijaviikkomäärän kehitys on ollut seuraava.

Taulukko 5. Kansanopistojen suoritteiden kehitys vuosina 2000—2005

Suoritteet (opiskelijaviikot)	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valtion talousarvio	254 220	280 000	280 000	286 360	289 500*	292 250*
Toteutuneet	281 169	298 363	301 868	293 776	291 699	

* Tästä Snellman-korkeakoulun osuus on 4 700 opiskelijaviikkoa

Nykytilan arviointi

Sisäoppilaitosmuotoisuus

Kansanopistot toimivat vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaan sisäoppilaitoksina. Sisäoppilaitosmuotoisuus on käytännössä tarkoittanut sitä, että kansanopistossa opiskelvilla opiskelijoilla on mahdollisuus majoitukseen ja ruokailuun opistossa. Majoituksen ja ruokailun kustannukset sisältyvät kansanopistojen yksikköhintaan. Sisäoppilaitoksena toimiminen on muodostanut pohjan kansanopistojen rakennuskannalle, henkilöstön määrälle, ja näiden johdosta kansanopistojen korkeille kustannuksille.

Vaikka kansanopistot toimivat sisäoppilaitoksina, niiden on katsottu voivan järjestää koulutusta myös opiston ulkopuolella asuville opiskelijoille (jäljempänä eksternaattioiskelijat). Eksternaattioiskelijoiden lukumäärä on viime vuosina kasvanut. Tällä hetkellä noin kolmannes opiskelijaviikoista muodostuu eksternaattioiskelijoiden opiskelijaviikoista. Esimerkiksi vuonna 2003 kansanopistojen opiskelijaviikkototeutuma oli yhteensä noin 300 000 opiskelijaviikkoa kirjeopetuksen opiskelijaviikot mukaan lukien. Tästä eksternaattioiskelijoiden opiskelijaviikkojen osuus oli noin 95 000 viikkoa.

Kansanopistojen opiskelijaviikkomäärän kasvusta osa on syntynyt sisäoppilaitoksen ulkopuolella asuvien opiskelijoiden määrästä. Tämä on ollut omiaan suosimaan sellaisia opistoja, jotka sijaitsevat suurilla asutuspaikkakunnilla. Se on muuttanut kansanopistojen keskinäisiä suhteita järjestelmässä, jossa opiskelijaviikkokiintiö jaetaan opistojen kesken. Eksternaattioiskelijoiden kustannukset ovat lähinnä puuttuvien majoituskulujen vuoksi noin 20 prosenttia alhaisemmat kuin sisäoppilaitoksessa asuvien opiskelijoiden

kustannukset.

Kehitys on johtanut siihen, että sellaisissa kansanopistoissa, joissa on runsaasti eksternaattioiskelijoita, opiskelijaviikkokohtaiset kustannukset ovat muita opistoja alhaisemmat. Nämä opistot ovat edullisen kustannusrakenteensa vuoksi voineet kasvattaa valtionosuudellaan toimintansa määrää, ja koska uusia asuntoloita ei juurikaan ole rakennettu, lisäys on tapahtunut rekrytoimalla uusia opiskelijoita opiston ulkopuolelta. Näin ollen kansanopistot ovat päätyneet kustannusrakenteeltaan varsin erilaiseen tilanteeseen. On arvioitavissa, että juuri sisäoppilaitosmuotoisuuteen panostaneet kansanopistot ovat kärsineet tästä kehityksestä.

Vaikka edellä kuvattua kehitystä ja epäsuhtaa on pyritty pienentämään vähentämällä eksternaattioiskelijoiden opiskelijaviikkojen osuudesta kymmenen prosenttia, järjestelmä ei käytännössä ole osoittautunut parhaaksi mahdolliseksi ratkaisuksi, eikä vähennys ole osoittautunut riittäväksi.

Vammaisille tarkoitettu koulutus erityiskansanopistoissa

Vammaisille tarkoitettujen koulutuksen kustannukset ovat kansanopistoissa pääsääntöisesti muuta koulutusta korkeammat. Tämä johtuu pienistä opetusryhmistä sekä opiskelijoiden tarvitsemista apuvälineistä ja yksilöllisestä opetuksesta. Kun kansanopistojen opiskelijaviikkokohtaiset keskimääräiset kustannukset vuonna 2003 olivat 250 euroa, erityiskansanopistojen opiskelijaviikkokohtaiset kustannukset vaihtelivat 303 eurosta 444 euroon. Myös opiskelijamaksut ovat vammaisille tarkoitettussa koulutuksessa tavallista koulutusta korkeammat.

Erityiskansanopistoihin on viime vuosina hakeutunut entistä enemmän sellaisia vaike-

asti vammaisia opiskelijoita, jotka eivät ole päässeet ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 20 §:n mukaiseen erityisopetukseen. Erityisesti Lehtimäen opistossa monivammaisten osuus ja runsaasti tukipalveluja tarvitsevien opiskelijoiden osuus on noussut. Kuurojen kansanopistossa järjestetään jonkin verran muille kuin kuuroille ja kuulovammaisille tarkoitettuja kursseja. Myös Hoikan opisto järjestää muuta kuin vammaisille tarkoitettuja kursseja, esimerkiksi avointa yliopisto-opetusta. Opiskelijarakenteen muutos on asettanut erityiskansanopistot entistä suurempiin haasteisiin.

Eduskunta on vuoden 2004 valtion talousarvioon liittyvässä lausumassa kiinnittänyt huomiota erityiskansanopistojen asemaan. Se edellytti, että hallitus selvittää erityiskansanopistojen rahoitusjärjestelmän toimivuuden ja tekee tarvittaessa muutosehdotukset niin, että vammaisten koulutustarpeen kannalta tärkeä toiminta voidaan turvata. Samassa yhteydessä eduskunta lisäsi 150 000 euron määrärahan Lehtimäen opiston avustamiseen.

1.5. Valtionavustuslain soveltaminen vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisiin kehittämisavustuksiin

Vuoden 2001 alusta voimaan tullutta valtionavustuslakia (688/2001) ei sovelleta vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisiin valtionavustuksiin. Säännösten puuttuessa vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisia valtionavustuksia koskeviin päätöksiin on jouduttu ottamaan valtionavustuslakiin sisältyviä säännöksiä vastaavia asioita päätösten ehdoiksi. Vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin ei myöskään sisälly säännöksiä valvonnasta, maksatuksen keskeyttämisestä, takaisinperinnästä ja virka-avusta. Säännösten selkeyttäminen on käytännössä todettu tarpeelliseksi tulkintaongelmien välttämiseksi, erityisesti yksityisiä ylläpitäjiä ajatellen.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on ottaa huomioon vapaan sivistystyön oppilaitosten kustannusrakenteessa ja toimintaympäristössä vuonna

1999 voimaan tulleen valtionosuusuudistuksen jälkeen tapahtuneet muutokset. Esityksellä pyritään myös lisäämään nykyisen järjestelmän selkeyttä ja ennakoitavuutta.

Kansalaisopistojen yksikkökustannuksista tehdyt laskelmat osoittavat, ettei opistojen kustannusten eroilla ole selkeää yhteyttä asutusrakenneryhmien välillä tai niiden sisällä. Tämän vuoksi uudistuksen tavoitteena on purkaa asutusrakenneryhmyykseen perustuva yksikköhinnan laskentatapa. Kansalaisopistojen kustannuslaskelmat osoittavat edelleen, että tiheästi asutuissa kunnissa sijaitsevien opistojen koulutus on muiden opistojen koulutusta kalliimpaa. Uudistuksen tavoitteena on luoda yksinkertainen porrastusjärjestelmä, jossa tämä tosiasia otettaisiin koulutustarjonnan ja sen laadun takaamiseksi huomioon. Samalla pyritään vähentämään nykyisiin porrastustekijöihin liittyviä ongelmia. Yksikköhintajärjestelmästä luotaisiin sellainen, ettei se ohjaisi valtionosuuden saajaa esimerkiksi opistojen yhdistymistilanteessa opiston sijaintipaikan valinnalla vaikuttamaan oman valtionosuutensa määrään samassa määrin kuin nykyisin.

Kesäyliopistojen yksikköhintajärjestelmän muutoksen tarkoituksena on vahvistaa kesäyliopistojen itsenäistä roolia vapaan sivistystyön oppilaitoksena. Tavoitteena on luoda yksikköhintajärjestelmä, joka perustuu kesäyliopistojen toiminnan kustannusrakenteeseen.

Kansanopistojen yksikköhintajärjestelmään tehtävien muutosten tavoitteena on vahvistaa kansanopistoille ominaista sisäoppilaitosmuotoisuutta sekä parantaa vammaisille tarjottavan koulutuksen järjestämisedellytyksiä. Tarkoituksena on luoda järjestelmä, jossa valtionosuuden määräytymisperusteet kuvaisivat nykyistä paremmin kansanopistojen toiminnan kustannusrakennetta.

2.2. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutoksia kansalaisopistojen, kesäyliopistojen ja kansanopistojen yksikköhinnan määräytymisperusteisiin.

Kansalaisopistojen yksikköhintajärjestelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että asutusrakenneryhmyykseen perustuvasta yksikköhinnan laskentatavasta luovuttaisiin vuon-

na 2006. Keskimääräinen yksikköhinta laskettaisiin kaikkien opistojen valtionosuuden perusteena olevien käyttökustannusten pohjalta. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin yksikköhinnan porrastamisesta tiheästi asutuissa kunnissa siten, että kansalaisopiston yksikköhinta olisi viisitoista prosenttia muita korkeampi, jos opiston sijaintikunnan asukastiheys olisi yli sata.

Kesäyliopistojen käyttökustannusten valtionosuuden perusteena käytettävän yksikköhinnan sitomisesta kesäyliopiston sijaintikunnan kansalaisopiston yksikköhintaan ehdotetaan luovuttavaksi. Kesäyliopistojen yksikköhinta ehdotetaan määrättäväksi niiden omien käyttökustannusten pohjalta. Yksikköhintajärjestelmässä ei olisi korotusperusteita, vaan yksikköhinta olisi sama kaikille ylläpitäjille.

Kansanopistojen, joiden pääasiallisen koulutustehtävän muodostaa vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus, valtionosuuden määrä ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä 57 prosentista 70 prosenttiin. Lisäksi ehdotetaan, että yksikköhintaa korotettaisiin opistoissa, joiden ylläpitäjien ylläpitämisluvassa määriteltynä pääasiallisena koulutustehtävänä tai osana koulutustehtävää olisi vaikeasti vammaisille tarkoitettu koulutus. Korotus rajattaisiin koskemaan ainoastaan vaikeasti vammaisille tarkoitettua koulutusta. Korotuksen suuruudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella siten, että korotus olisi erityiskansanopistoissa 75 prosenttia ja muissa kansanopistoissa nykyisen 20 prosentin sijasta 25 prosenttia.

Kansanopistojen sisäoppilaitosmuotoisuutta esitetään vahvistettavaksi siten, että nykyinen opiskelijaviikkovähennykseen perustuva eksternaattivähennys korvattaisiin opiston ulkopuolella asuvien opiskelijaviikoista yksikköhintaan tehtävällä vähennyksellä. Vähennyksen suuruudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena olisi säätää, että opiston ulkopuolella asuvien osalta opiskelijaviikon yksikköhinta olisi 20 prosenttia pienempi kuin muiden opiskelijaviikkojen.

Vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin on myös tarkoitus tehdä kuntien rahoitus- ja valtionosuusperusteiden kokonaisuudistuksen edellyttämät yksikköhinnan laskemista ja kustannusten tarkistamista koskevat muutok-

set. Tähän liittyen kansalaisopistojen, kesäyliopistojen, kansanopistojen, opintokeskusten ja liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuden perusteena olevat yksikköhinnat ehdotetaan laskettaviksi kunkin oppilaitosmuodon käyttökustannusten pohjalta joka toisen vuoden sijasta joka neljäs vuosi. Yksikköhinnan laskemisvuosi siirtyisi nykyistä yhtä vuotta aiemmaksi. Valtionosuuden määräytymisperusteita tarkistettaisiin vuosittain uudella kunnallisten peruspalveluiden kustannuskehitystä kuvaavalla täysimääräisellä indeksillä.

Päällekkäisen rahoituksen poistamiseksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain 14 §:n perusteella myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä ehdotetaan vähennettäväksi asianomaisen toiminnan kokonaiskustannuksista (nettoutus). Opetusministeriö tekisi vähennyksen asianomaisen toiminnan kustannuspohjasta kustannusten laskemisvuonna asianomaista toimintaa varten myönnettyjen avustusten määrän mukaisesti.

Valtionavustuslain säännökset maksatusten keskeyttämisestä, tietojen saannista ja virka-avusta ehdotetaan sisällytettäväksi erillisinä vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin. Tällöin ne koskisivat sekä valtionosuuksia että -avustuksia. Muilta osin vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisten valtionavustusten osalta viitattaisiin valtionavustuslakiin.

3. Esityksen vaikutukset

Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi kansanopistoja lukuun ottamatta taloudellisia vaikutuksia vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannusten valtionosuuden kokonaisuudessa. Sen sijaan valtionosuuden jakautumisessa oppilaitoksittain tapahtuisi muutoksia.

Kansalaisopistojen yksikköhinnan laskentatavan muutos ja siitä aiheutuvat yksikköhinnan muutokset eivät muuttaisi kansalaisopistojen valtionosuuden kokonaisuutta. Asutusrakenneryhmittäin ehdotus nykytilaan verrattuna merkittäisi, että nykyisen asutusrakenneryhmän 5 yksikköhinta laskisi 3,5 prosenttia ja muiden asutusrakenneryhmien hinta nousisi kahdesta kuuteen prosenttia. Kuntatalouteen vaikuttavana tekijänä kansalaisopistojen yksikköhinnan laskentatavan muutos on otettu huomioon kuntien rahoitus- ja

valtionosuusperusteiden kokonaisuudistusta koskevaan hallituksen esitykseen sisältyvissä taloudellisissa vaikutuksissa. Seuraavassa

taulukossa on verrattu muutosta nykyisten asutusrakenneryhmien pohjalta.

Taulukko 6. Kansalaisopistojen yksikköhinnan laskentatavan muutoksen vaikutukset nykyisiin asutusrakenneryhmiin

Asutus- rakenne- ryhmä	Nyk.yksik- köhintä*	Uusi yk- sikköhinta	Ero %	Ero euroa	Opistojen lukumäärä	Opistojen tuntimäärä	Muutos yht. euroa
1.	58,87	60,09	2,1	1,22	19	88 836	61 873
2.	56,92	60,09	5,6	3,17	22	116 317	210 300
3.	56,49	60,09	6,4	3,60	69	393 163	807 198
4.	58,95	60,09	1,9	1,14	82	679 471	442 259
5.	71,64	69,11	-3,5	-2,53	57	784 213	-1 132 839

* Arvonlisäveroton yksikköhinta vuoden 2005 tasossa

Kesäyliopistojen yksikköhinnan laskentatavan muutos ei muuttaisi kesäyliopistojen valtionosuuden kokonaismäärää. Ehdotus merkitsisi kuitenkin käytännössä kesäyliopistojen opetustuntimäärän vähenemistä nykyisestä 96 050 tunnista 55 582 tuntiin. Kesäyliopistojen yksikköhinta niiden omien käyttökustannusten pohjalta laskettuna olisi vuoden 2005 tasossa 127,41 euroa.

Erityiskansanopistojen valtionosuusprosentin nostaminen nykyisestä 57 prosentista 70 prosenttiin lisäisi vuodesta 2006 lukien kansanopistojen valtionosuusmenoja laskennallisesti noin 570 000 eurolla vuoden 2005 tasolta arvioituna. Vaikeasti vammaisille järjestettävän koulutuksen yksikköhinnan korotus nykyisestä 20 prosentista 25 prosenttiin koskisi 14 kansanopistoa ja noin 18 600 opiskelijaviikkoa. Korotuksesta aiheutuva kokonaisvaikutus olisi varsin vähäinen.

Kansanopistojen opiskelijaviikkovähennyksen perustuvan eksternaattivähennyksen korvaaminen eksternaattiopiskelijoiden opiskelijaviikoista yksikköhintaan tehtävällä vähennyksellä vaikuttaisi valtionosuutta vähentävästi niihin kansanopistoihin, joilla opiston ulkopuolella asuvien opiskelijoiden lukumäärä on suuri. Muutos vaikuttaisi sekä yksikköhinnan kautta että suoritteiden eli opiskelijaviikkojen jakautumisen kautta. Nykyisin noin kolmanneksella eli 28 kansanopistolla yli puolet opiskelijaviikoista muodostuu opiston ulkopuolella asuvien opiskelijoiden opiskeli-

javiikoista.

Valtionavustuksilla on merkittävä rooli vapaan sivistystyön oppilaitosten kehittämisessä ja ohjauksessa. Valtionavustusten suuruisen euromäärän vähentäminen kokonaiskustannuksista laskettaessa vapaan sivistystyön oppilaitosten yksikköhintoja vuodelle 2008 alentaisi vuoden 2005 valtionavustusten perusteella arvioituna vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuuden perusteena olevia laskennallisia kustannuksia yhteensä noin viidellä miljoonalla eurolla. Valtionosuudet alenisivat yhteensä noin kolmella miljoonalla eurolla. Oppilaitoksittain tarkasteltuna ehdotus merkitsisi, että kansalaisopistojen valtionosuus alenisi noin miljoonalla eurolla, kansanopistojen noin miljoonalla eurolla, opintokeskusten noin 500 000 eurolla ja kesäyliopistojen noin 200 000 eurolla. Liikunnan koulutuskeskuksilla ei ole nettoutuksen piiriin kuuluvia valtionavustuksia.

4. Asian valmistelu

Eduskunta on useissa yhteyksissä tässä esityksessä aiemmin selostetulla tavalla kiinnittänyt huomiota kansalaisopistojen, kesäyliopistojen, kansanopistojen ja opintokeskusten yksikköhintajärjestelmässä ilmenneisiin epäkohtiin.

Opetusministeriö asetti 2 päivänä syyskuuta 1999 työryhmän, jonka tehtävänä oli sel-

vittää kansalaisopistojen ja kirjastojen valtionosuuksien myöntämisessä sovellettavan asutusrakenneryhmittymisen tarkoituksenmukaisuus ja tehdä tarvittavat muutosehdotukset lainsäädäntöön. Työryhmän muistiossa (Asutusrakenneryhmittymys kansalaisopistojen ja kirjastojen valtionosuuksissa. Opetusministeriön työryhmien muistioita 10:2000) esitettiin järjestelmän kehityslinjaukset, joiden pohjalta valmistelua jatkettiin virkamiestyöryhmässä. Kansalaisopistojen ja kesäyliopistojen yksikköhintajärjestelmän uudistaminen kytkettiin kuitenkin vuonna 2004 laajempaan sisäasiainministeriön johdolla tapahtuvaan valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen. Kansalaisopistojen yksikköhintajärjestelmän uudistamiseen ei tässä valmistelussa löydetty ratkaisua.

Vuoden 2005 valtion talousarvion luvun 29.69. selvitysosan mukaan kansalaisopistojen, kesäyliopistojen, kansanopistojen ja opintokeskusten rahoitusjärjestelmien uudistamisen tarpeet selvitetään kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistamisen yhteydessä. Tämän johdosta opetusministeriö asetti 1 päivänä lokakuuta 2004 virkamiestyöryhmän, jonka tehtävänä oli koota tarvittavat selvitykset kansanopistojen, kansalaisopistojen, opintokeskusten ja kesäyliopistojen rahoituksen määrätymisperusteiden ongelmista ja uudistamistarpeista sekä laatia ehdotukset laskelmineen vapaan sivistystyön oppilaitosten rahoitusperusteiden uudistamisesta. Työnsä aikana työryhmä kuuli Suomen Kuntaliittoa ja vapaan sivistystyön oppilaitoksia edustavia valtakunnallisia keskusjärjestöjä sekä kolmen erityiskansanopiston, kansaneläkelaitoksen ja sosiaali- ja terveysministeriön edustajia. Virkamiestyöryhmä antoi 20 päivänä huhtikuuta 2005 loppuraporttinsa (opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:11), johon nyt esitettävät lakiehdotukset pohjautuvat.

Opetusministeriön asettama virkamiestyöryhmä ei katsonut tarpeelliseksi tehdä opintokeskusten rahoitusperusteisiin sellaisia tarkistuksia, jotka edellyttäisivät lainsäädännön muuttamista. Se ei myöskään käsitellyt Snellman-korkeakoulun eikä liikunnan koulutuskeskusten rahoituksen määrätymisperusteiden tarkistamistarpeita. Näitä koskevat selvitykset laaditaan erikseen virkamiestyönä, ja mahdollisia tarkistamistarpeita koske-

vat esitykset tehdään vuoden 2006 aikana vuoden 2007 valtion talousarvion valmistelun kanssa.

Hallituksen esitysluonnoksesta järjestettiin 20 päivänä kesäkuuta 2005 kuulemistilaisuus, johon osallistuivat Suomen Kuntaliitto sekä vapaan sivistystyön oppilaitoksia edustavat valtakunnalliset keskusjärjestöt Urheilupuolistojen yhdistys ry:tä lukuun ottamatta. Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL ry., Förbundet för arbetar- och medborgarintitit i Svenskfinland r.f., Suomen Kansanopistoyhdistys ry, Suomen kesäyliopistot ry, Helsingin seudun kesäyliopistosäätiö, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö ry sekä Suomen Kuntaliitto esittivät näkemyksensä myös kirjallisesti.

Lausunnonantajat pitivät kansalaisopistoja koskevia ehdotuksia lähtökohtaisesti kannatettavina. Niiden mukaan kannatettavaa olisi myös ollut kansalaisopistojen yksikköhinnan korottaminen harvaanasutuissa kunnissa ja saaristokunnissa. Ongelmallisena pidettiin ehdotusta, jonka mukaan yksikköhinnat laskettaisiin joka toisen vuoden sijasta joka neljäs vuosi, koska ylläpitäjien taloudellisissa edellytyksissä voi tapahtua hyvin nopeitakin muutoksia.

Ehdotusta, jonka mukaan kesäyliopistojen yksikköhinta ehdotetaan laskettavaksi niiden omien käyttökustannusten perusteella, lausunnonantajat pitivät kannatettavana. Helsingin seudun kesäyliopistosäätiö suhtautui kuitenkin varauksellisesti ehdotukseen vähentää kesäyliopistojen suoritemäärää ehdotetun mukaisesti.

Kansanopistoja koskevia ehdotuksia Suomen Kansanopistoyhdistys ry piti kansanopistojen kehittämisen kannalta kannatettavina. Sen näkemyksen mukaan tässä yhteydessä olisi lisäksi suositeltavaa varautua suuntaviivatoiminnan edellyttämiin valtionosuus uudistuksiin.

Kirjallisen lausunnon jättäneistä lausunnonantajista kaikki Suomen Kuntaliittoa lukuun ottamatta ottivat kantaa ehdotukseen, jonka mukaan valtionavustukset vähennettäisiin oppilaitosten yksikköhintojen laskemisen perusteena käytettävistä kustannuksista. Ehdotukseen suhtauduttiin varauksellisesti. Jos ehdotus kuitenkin toteutetaan, se tulee toteuttaa kustannusneutraalisti ja vasta vuoden 2008 alusta.

Esitys on käsitelty kokonaisuudessaan kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.

5. Riippuvuus muista esityksistä

Hallitus on antanut eduskunnalle hallituksen esityksen laeiksi kuntien valtionosuuslain, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta annetun lain, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä eräiden muiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta (HE 88/2005 vp.). Lait tulisivat voimaan samanaikaisesti tähän esitykseen sisältyvän lain kanssa. Hallituksen esityksessä ehdotetaan muun ohella, että valtionosuuden määräytymisperusteina käytettävät laskennalliset kustannukset tarkistettaisiin ja yksikköhinnat laskettaisiin joka neljäs vuosi. Samalla yksikköhinnan laskemisvuosi siirtyisi nykyistä yhtä vuotta aiemmaksi. Valtionosuuden mää-

räytymisperusteita tarkistettaisiin vuosittain uudella kunnallisten peruspalveluiden kustannuskehitystä kuvaavalla täysimääräisellä indeksillä. Esitykseen sisältyy myös maksatuksen keskeyttämistä, tarkastusoikeutta ja valtionavustuslain soveltamista koskevat säännökset. Lisäksi ehdotetaan, että valtionosuusrahoituksen piiriin kuuluvaa toimintaa varten myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä vähennettäisiin asianomaisen toiminnan kokonaiskustannuksista yksikköhintoja laskettaessa. Esityksessä ehdotetut edellä mainitut muutokset on sisällytetty tähän esitykseen.

Tähän esitykseen sisältyvä kansalaisopistojen yksikköhinnan laskentatavan muutos on kuntatalouteen vaikuttavana tekijänä otettu huomioon edellä mainitussa kuntien rahoitusta ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudesta koskevaan hallituksen esitykseen sisältyvissä taloudellisissa vaikutuksissa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

2 §. *Lain piiriin kuuluva toiminta.* Opinto-keskusten luonnehdintaa pykälän 4 momentissa on pidetty suppeana. On katsottu, että luonnehdinta ei ole yhteismitallinen pykälän muiden vapaan sivistystyön oppilaitosten luonnehdinnan kanssa. Tästä syystä opinto-keskusten toiminnan määrittelyä ehdotetaan täsmennettäväksi.

9 §. *Valtionosuuden määrä.* Pykälän 1 momentti vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa 1 momenttia. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtionosuuden määrään erityiskansanopistojen osalta tehtävästä poikkeuksesta. Erityiskansanopistojen opiskelijajärjestelmä on viime vuosina muuttunut siten, että näissä opistoissa opiskelee entistä enemmän erilaisia tukipalveluja tarvitsevia vaikeasti vammaisia opiskelijoita. Tämän vuoksi erityiskansanopistot ovat joutuneet kehittämään ja laajentamaan palvelujaan nykyistä monipuolisimmiksi. Vaikeasti vammaisille opiskelijoille järjestettävän koulutuksen korkeat kustannukset ovat heijastuneet myös opiskelijoilta perittävien maksujen suuruuteen. Erityiskansanopistojen tilannetta ehdotetaan parannettavaksi siten, että niiden valtionosuusprosentti nostettaisiin 57 prosentista 70 prosenttiin. Muutos ei tällöin alentaisi muiden kansanopistojen rahoitusta.

Voimassa olevan pykälän 2 ja 3 momentit siirtyisivät 3 ja 4 momenteiksi. Momentit säilyisivät sisällöllisesti pääsääntöisesti nykyisellään. Uuden 4 momentin asetuksenantovaltuussäännöstä selkeytettäisiin kuitenkin siten, että momentissa tarkoitettu asetus olisi valtioneuvoston asetus.

10 §. *Valtionosuuden laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen.* Sisällöllisesti pykälä säilyisi pääsääntöisesti ennallaan. Pykälän 1 momenttia kuitenkin täsmennettäisiin siten, että momentissa tarkoitettu toimivaltainen ministeriö olisi opetusministeriö. Pykälän 2 momentin asetuksenantovaltuussäännöstä selkeytettäisiin siten, että momentissa tarkoitettu asetus olisi valtioneuvoston asetus.

11 §. *Yksikköhinta.* Pykälä ehdotetaan muutettavaksi kokonaan. Vapaan sivistys-

työn oppilaitosten yksikköhinnan laskenta-aikataulua koskevat periaatteet, joista säädettäisiin pykälän 2—6 momentissa, ehdotetaan muutettaviksi vastaamaan opetus- ja kulttuuritoimissa yleisesti vuonna 2006 käyttöön otettavia laskentasääntöjä. Kutakin vapaan sivistystyön oppilaitosmuotoa koskevaa momenttia muutettaisiin siten, että yksikköhinta laskettaisiin kunkin oppilaitosmuodon käyttökustannusten pohjalta joka toisen vuoden sijasta joka neljäs vuosi. Lisäksi yksikköhinnan laskemisvuosi siirtyisi nykyistä yhtä vuotta aiemmaksi.

Pykälän 1 momentti vastaisi pääsääntöisesti voimassa olevaa 1 momenttia. Momenttia kuitenkin täsmennettäisiin siten, että siinä tarkoitettu toimivaltainen ministeriö olisi opetusministeriö.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin rakenteellisesti siten, että siihen koottaisiin nykyisestä laista ja asetuksesta yleiset periaatteet, joiden perusteella kansanopistojen yksikköhintaa korotettaisiin tai alennettaisiin. Uusia korotusperusteita ei ehdoteta. Korotusperuste sidottaisiin ylläpitämisluvassa olevaan koulutustehtävään. Ehdotuksen mukaan yksikköhintaa korotettaisiin lyhytkurssiopistoissa sekä niissä kansanopistoissa, jotka järjestävät koulutusta vaikeasti vammaisille. Vaikeasti vammaisella opiskelijalla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä esimerkiksi henkilöä, joka tarvitsee diagnostisoidun vaikean vamman tai sairauden takia jatkuvaa tukea ja avustamista.

Kansanopistojen yksikköhinnan korotuksen suuruudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena olisi säätää, että korotus vaikeasti vammaisille järjestetyn koulutuksen osalta säilyisi erityiskansanopistoissa nykyisellään eli olisi 75 prosenttia. Erityiskansanopistoissa vammaisille järjestettävän koulutuksen yksikköhinnan korottaminen ei koskisi enää näiden opistojen muille kuin vaikeasti vammaisille järjestettävää koulutusta. Muiden kansanopistojen vaikeasti vammaisille järjestettävän koulutuksen yksikköhinnan korotus nostettaisiin nykyisestä 20 prosentista 25 prosenttiin. Lyhytkurssiopistojen yksikköhinnan korotus olisi tarkoitettu säilyttämään nykyisellä tasolla eli se olisi 20 prosenttia.

Kansanopistojen sisäoppilaitosmuotoisuuden vahvistamiseksi ehdotetaan kansanopistojen yksikköhintaa alennettavaksi kansanopiston ulkopuolella asuvien opiskelijoiden opiskelijaviikkojen osalta. Tämä korvaisi nykyisen opiskelijaviikoista tehtävän vähennyksen. Yksikköhintaan tehtävän vähennyksen suuruudesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena olisi säätää, että opiston ulkopuolella asuvien opiskelijoiden opiskelijaviikkojen osalta yksikköhinta olisi 20 prosenttia pienempi kuin muiden opiskelijaviikkojen.

Pykälän 3 momentti säilyisi sisällöllisesti pääsääntöisesti ennallaan. Momenttiin tehtäisiin valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten yksikköhinnan laskenta-aikataulua koskevat aiemmin mainitut muutokset.

Voimassa olevan pykälän kansalaisopistoja koskeva 5 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 4 momentiksi. Kansalaisopistojen yksikköhinnan laskemista ja määräämistä koskevia periaatteita ehdotetaan muutettaviksi. Koska kansalaisopistojen yksikkökustannuksista tehdyt laskelmat osoittavat, että opistojen kustannusten eroilla ei ole selkeää yhteyttä asutusrakenneryhmien välillä tai niiden sisällä, asutusrakenneryhmitykseen perustuvasta yksikköhinnan laskentatavasta ehdotetaan luovuttavaksi. Kansalaisopistojen keskimääräinen yksikköhinta laskettaisiin kaikkien opistojen valtionosuuden perusteena olevien käyttökustannusten pohjalta. Tarkoituksena olisi kuitenkin säilyttää yksikköhinnan porrastus tiheästi asuttujen kuntien osalta. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin, että yksikköhinta olisi viisitoista prosenttia muita korkeampi sellaisille kansalaisopistoille, joiden sijaintikunnan asukastiheys olisi yli sata.

Voimassa olevan pykälän kesäyliopistoja koskeva 6 momentti siirrettäisiin 5 momentiksi. Siinä säädettäisiin kesäyliopistojen yksikköhinnan laskemis- ja määräämisperiaatteesta. Jotta kesäyliopistojen yksikköhintajärjestelmässä voitaisiin ottaa huomioon niiden toiminnan kustannusrakenne, kesäyliopistojen yksikköhinta ehdotetaan laskettavaksi niiden omien käyttökustannusten pohjalta. Yksikköhintaa ei porrastettaisi, vaan se olisi sama kaikille ylläpitäjille. Kesäyliopistojen omien käyttökustannusten perusteella laskettava yksikköhinta laskettaisiin ensimmäisen kerran vuodelle 2006 kesäyliopistojen vuo-

den 2003 kustannustietojen perusteella. Sen sijaan vuosia 2005—2007 koskevaa jaksotusta, josta säädetään lain 11 a §:n 2 momentissa, ei sovellettaisi kesäyliopistojen yksikköhinnan laskemiseen. Kustannustason muutokset otettaisiin kuitenkin huomioon täyttä indeksiä alemmalla tasolla lain 11 a §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla. Muilta osin yksikköhinnat laskettaisiin ja määrättäisiin siten kuten vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa säädetään.

Voimassa olevan pykälän opintokeskuksia koskeva 4 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 6 momentiksi. Momentti säilyisi sisällöllisesti pääsääntöisesti ennallaan. Siihen tehtäisiin opintokeskusten yksikköhinnan laskenta-aikataulua koskevat aiemmin mainitut muutokset.

Yksikköhinnan laskemista yhdistetyssä oppilaitoksessa koskeva nykyinen 8 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 7 momentiksi. Sisällöllisesti momentti vastaisi nykyistä säännöstä.

Voimassa olevan pykälän 10 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 8 momentiksi. Sisällöllisesti pykälä säilyisi nykyisellään, mutta ehdotuksen mukaan se koskisi myös kesäyliopistoja.

Pykälän 9 momentti, joka koskisi vuokratilojen huomioon ottamista yksikköhinnan laskemisessa, vastaisi sisällöltään voimassa olevaa 11 momenttia.

Ehdotuksen mukaan yksikköhinnan porrastusterusteet lueteltaisiin kutakin vapaan sivistystyön oppilaitosmuotoa koskevassa momentissa. Tämän vuoksi ehdotetaan voimassa olevan pykälän 9 momentin ensimmäinen virke poistettavaksi tarpeettomana. Momentin toinen virke säilytettäisiin ennallaan kuitenkin siten muutettuna, että siihen lisättäisiin viittaukset pykälän kansanopistoja ja kansalaisopistoja koskeviin momentteihin. Momentti siirrettäisiin 10 momentiksi.

Snellman-korkeakoulua koskeva voimassa oleva 7 momentti ehdotetaan siirrettäväksi 11 momentiksi. Sisällöllisesti momentti säilyisi ennallaan.

11 a §. *Vapaan sivistystyön yksikköhintojen laskeminen vuosina 2005—2007.* Pykälän 1 ja 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi yksikköhinnan laskentatavan ja laskenta-aikataulun muuttumisen edellyttämät muutokset. Tämän johdosta pykälän 1 momentis-

ta poistettaisiin viittaus yksikköhintojen laskemiseen joka toinen vuosi sitä edeltäneenä vuonna aiheutuneiden käyttökustannusten perusteella. Pykälän 2 momenttia tarkistettaisiin siten, että yksikköhinnat laskettaisiin toteutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten pohjalta seuraavan kerran vasta vuodelle 2008 eikä vuodelle 2007.

Yksikköhinnan laskemisessa huomioon otettavaa kustannustason muutosta koskevaa 3 momenttia muutettaisiin siten, että kustannustason muutokset otettaisiin huomioon enintään täyteen ja vähintään puoleen määrään kustannustason arvioidusta muutoksesta. Tämä mahdollistaisi kustannustason muutoksen huomioon ottamisen täyttä indeksiä alemmalla tasolla vuoteen 2008 saakka.

12 §. *Kustannustason sekä toiminnan laajuuden ja laadun muutos.* Pykälän 1 momentti säilyisi sisällöllisesti muutoin ennallaan, mutta viittaus kuntien valtionosuuslakiin (1147/1996) koskisi myös 3 §:n 3 momenttia. Pykälän 2 momentti kumottaisiin tarpeettomana.

13 §. *Yksikköhintoja laskettaessa huomiota jätettävät kustannukset.* Euroopan yhteisöjen talousarviosta tulevaa rahoitusta koskeva soveltamiskäytäntö ehdotetaan kirjoitettavaksi pykälään lisättävään uuteen 3 momenttiin. Nykyisen käytännön mukaan tämän lain nojalla rahoitettaviksi käyttökustannuksiksi saadaan lukea vain ne kustannukset, joilta Euroopan yhteisöjen talousarviosta myönnettävä ja sitä vastaava valtion talousarvion mukainen erillinen kansallinen rahoitus ei kata. Vastaavansisältöinen säännös sisältyy opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muutosesitykseen.

Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan päällekkäisen rahoituksen poistamiseksi lain 14 §:n nojalla valtionrahoituksen piiriin kuuluvaa toimintaa varten myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä vähennettäisiin asianomaisen toiminnan kokonaiskustannuksista. Muutos alentaisi valtionosuuden määrää. Opetusministeriö tekisi vähennyksen asianomaisen toiminnan kustannuspohjasta kustannusten laskemisvuonna asianomaista toimintaa varten myönnettyjen avustusten määrän mukaisesti. Vastaavansisältöinen säännös sisältyy opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muutosesitykseen.

13 a §. *Arvonlisäveron huomioon ottaminen yksityisten oppilaitoksen ylläpitäjän yksikköhinnassa.* Pykälän 1 momentti säilyisi pääasiallisesti ennallaan kuitenkin siten täsmennettynä, että säännös koskisi muiden vapaan sivistystyön oppilaitosten ohella myös kesäyliopistoja.

18 a §. *Maksatuksen keskeytys.* Pykälä olisi uusi. Siinä säädettäisiin valtionapuviranomaisen oikeudesta määrätä tämän lain mukaan myönnettävän valtionosuuden tai avustuksen maksatus keskeytettäväksi. Maksatuksen keskeyttämistä koskevat säännökset on katsottu tarpeellisiksi, koska rahoitus perustuu monilta osin tosiasiallisen toiminnan määriin ja koska toiminnan järjestäjinä on myös monia yksityisiä yhteisöjä ja säätiöitä, joiden toiminnan edellytykset voivat olosuhteiden myötä muuttua ja joiden toiminta saattaa esimerkiksi taloudellisten syiden takia loppua kokonaan.

Maksatuksen keskeytys olisi väliaikainen turvaamistoimi, jossa maksatus keskeytettäisiin asian tarkemman selvityksen ajaksi. Selvittämisen jälkeen valtionapuviranomaisen olisi tehtävä päätös maksatuksen jatkamisesta tai maksamisen lopettamisesta ja mahdollisesta takaisinperinnästä. Maksatuksen keskeyttämisestä olisi tehtävä hallinnollinen päätös. Päätökseen saisi hakea oikaisua lain 22 §:n perusteella.

Maksamisen keskeyttämisen perusteet vastaisivat valtionavustuslain 19 §:ssä säädettyjä valtionavustuksen maksatuksen keskeyttämisen perusteita. Pykälän 1 kohdan mukaan myös asianomaista toimintaa koskevien säännösten olennainen rikkominen voi johtaa maksatuksen keskeyttämiseen.

Vastaavansisältöinen pykälä on ehdotettu lisättäväksi lakiin, jolla muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia.

21 §. *Tietojen toimittaminen, tarkastusoikeus ja virka-apu.* Lain 6 luvun otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan nykyistä paremmin luvun sisältöä. Myös 21 pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan pykälän sisältöä. Pykälään lisättäisiin uusi 2—4 momentti. Momenteissa säädettäisiin tarkastusoikeudesta ja virka-avusta. Vastaavansisältöiset säännökset sisältyvät opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muutosesitykseen.

Pykälän nykyisen 1 momentin mukaan ra-

hoituksen saavat ovat velvollisia toimittamaan valtionapuviranomaiselle rahoituksen määräämistä varten tarpeelliset tiedot. Valtionapuviranomaisen oikeudesta tarkastaa tietojen oikeellisuus ei ole nykyisessä laissa erityisiä säännöksiä. Ottaen huomioon, että vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukainen rahoitus perustuu pitkälti, kuten opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus yleisesti, tosiasiallisen toiminnan määrään ja järjestäjinä on niin kuntia, kuntayhtymiä kuin yksityisiä yhteisöjä ja säätiöitäkin, rahoitukseen liittyvien tarkastusten tekeminen on katsottu käytännössä tarpeelliseksi. Tarkastuksia on tehty vuosittain, ja ne ovat koskeneet niin rahoituksen perusteena olevia kustannuksia kuin oppilaiden, opiskelijoiden ja muiden rahoituksen perusteena olevien suoritteiden määriä. Tarkastajina ovat olleet Opetushallituksen virkamiehet. Yleensä tarkastuksen toteuttamisesta on päätetty opetusministeriössä.

Pykälän 2 momentilla vahvistettaisiin nykyinen tarkastuskäytäntö. Nykyisin tarkastuksen toimittaminen perustuu rahoituksen saajan suostumukseen. Pykälän 2 ja 3 momenttiin otettaisiin varmuuden vuoksi säännökset tarkastajien oikeudesta päästä tarkastettaviin tiloihin ja saada tarkastuksen kohteena oleva aineisto haltuunsa. Lisäksi 4 momenttiin otettaisiin säännökset opetusministeriön ja Opetushallituksen oikeudesta saada poliisi- ja ulosottoviranomaisilta tarvittaessa virka-apua. Pykälän 2—4 momentin säännökset vastaisivat soveltuvin osin valtionavustuslain 16—18 §:ää.

21 a §. Tietojensaantioikeus. Pykälä on uusi. Sen 1 momentissa säädettäisiin ylläpitäjän mahdollisuudesta saada viranomaisilta koulutuksen suunnittelussa ja järjestämisessä tarvittavia välttämättömiä tietoja. Pykälän 2 momentissa puolestaan säädettäisiin ylläpitäjän velvollisuudesta toimittaa valtion opetushallintoviranomaisille koulutuksen arviointiin, kehittämiseen, tilastointiin ja seurantaan liittyviä tietoja. Opetushallintoviranomaisen oikeudesta saada muita kuin rahoituksen määräämiseksi tarvittavia tietoja ei ole voimassa olevassa laissa säännöksiä. Koulutuksen kehittämiseen ja arviointiin liittyvien tietojen kerääminen on osoittautunut tarpeelliseksi muun muassa selontekojen valmistelun yhteydessä. Vastaavansisältöinen säännös sisältyy muuhun voimassa olevaan koulutusta

koskevaan lainsäädäntöön.

21 b §. Valtionavustuslain soveltaminen. Pykälä on uusi. Valtionavustuslain 3 §:n 2 momentin mukaan valtionavustuslakia ei sovelleta vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa säädettyyn valtionosuuteen ja -avustukseen. Tästä on ollut seurauksena, että lain nojalla tehtyihin valtionavustusta koskeviin päätöksiin on jouduttu ottamaan lukuisia määrä sellaisia ehtoja, jotka vastaavat valtionavustuslakiin sisältyviä määräyksiä. Koska ei ole mitään erityisiä perusteita sille, ettei valtionavustuslaki voitaisi soveltaa myös vapaasta sivistystyöstä annetun lain nojalla myönnettyihin valtionavustuksiin, pykälään ehdotetaan otettavaksi viittaus valtionavustuslakiin. Vastaavansisältöinen säännös sisältyy opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muutosesitykseen.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Esitys edellyttää vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen muuttamista. Esityksessä ehdotetaan, että kansalaisopistojen yksikköhintaan tehtävien porrastusten suuruudesta ja yksikköhintojen tarkemmasta laskemisesta sekä siitä mitä kuntia pidetään tiheästi asutuna kuntina säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena olisi säätää, että kansalaisopiston yksikköhinta olisi viisitoista prosenttia muita korkeampi, jos opiston sijaintikunnan asukastiheys olisi yli sata.

Ehdotuksen mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin myös kansanopiston yksikköhinnan korottamisesta opistoissa, joiden ylläpitäjien ylläpitämisluvassa määriteltynä pääasiallisena koulutustehtävän tai osana koulutustehtävää on vaikeasti vammaisille tarkoitettu koulutus taikka enintään kymmenen päivän pituisten kurssien järjestäminen. Tarkoituksena olisi säätää, että yksikköhintaan tehtävä korotus vaikeasti vammaisille järjestetystä koulutuksesta olisi erityiskansanopistoissa 75 prosenttia ja muissa kansanopistoissa 25 prosenttia. Lyhytkurssiopistojen yksikköhinnan korotus olisi tarkoitus säilyttää nykyisessä 20 prosentissa. Lisäksi valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin kansanopiston ulkopuolella asuvien opiskelija- viikoista yksikköhintaan tehtävästä vähenyksestä. Tarkoituksena olisi säätää, että

opiston ulkopuolella asuvien osalta opiskelijaviikon yksikköhinta olisi 20 prosenttia pienempi kuin muiden opiskelijaviikkojen.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 2006 alusta. Lakia sovellettaisiin ennakoitavasti jo vuoden 2005 syksyllä vuoden 2006 keskimääräisiä yksikköhintoja vahvistettaessa ja yksikköhintoja määrättäessä.

Voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan lain 11 §:n 2—4 ja 6 momentin säännöksiä, jotka koskevat kansanopistojen, valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten, kansalaisopistojen ja opintokeskusten yksikköhintojen laskemista toteutuneiden kustannusten pohjalta joka neljäs vuosi, sovellettaisiin ensimmäisen kerran laskettaessa ja määrättäessä yksikköhintoja vuodelle 2008. Kesäyliopistojen yksikköhinnan laskemista koskevia säännöksiä, joista säädettäisiin lain 11 §:n 5 momentissa, sovellettaisiin vuoden 2006 yksikköhinnan laskemisessa.

Voimaantulosäännöksen 3 momentin mukaan kuntien valtionosuuslain muuttamisesta annetun lain 4 §:n 2 momentissa säädettyä

peruspalveluiden hintaindeksiä sovellettaisiin ensimmäisen kerran määrättäessä valtionosuuksia vuodelle 2006.

Voimaantulosäännöksen 4 momentin mukaan 13 §:n 4 momentin säännöksiä, jotka koskevat vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille vapaasta sivistystyöstä annetun lain 14 §:n nojalla myönnettyjen valtionavustusten vähentämistä valtionosuuden perusteena käytettävien yksikköhintojen laskennan perusteena käytettävistä kustannuksista, sovellettaisiin vasta määrättäessä yksikköhintoja vuodelle 2008 vuoden 2005 kustannusten perusteella.

Voimaantulosäännöksen 5 momentin mukaan ennen lain voimaantuloa myönnettyyn rahoitukseen sovellettaisiin nykyisiä rahoitusta koskevia säännöksiä.

Voimaantulosäännöksen 6 momentin perusteella ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä tarvittaviin vuoden 2006 rahoitusta koskeviin toimenpiteisiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vapaasta sivistystyöstä 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lain (632/1998) 12 §:n 2 momentti,
 sellaisena kuin se on laissa 1147/2000,
muutetaan 2 §:n 4 momentti, 9—11 §, 11 a §:n 1—3 momentti, 12 §:n 1 momentti, 13 a §:n 1 momentti, 6 luvun otsikko ja 21 §,
 sellaisina kuin niistä ovat 9 § osaksi laeissa 1390/2001 ja 704/2002, 11 § osaksi mainituissa laeissa 1147/2000, 1390/2001 ja 704/2002, 11 a §:n 1—3 momentti laissa 1292/2004, 12 § mainitussa laissa 1147/2000 ja 13 a §:n 1 momentti mainitussa laissa 1390/2001, sekä
lisätään 13 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 1390/2001, uusi 3 ja 4 momentti sekä lakiin uusi 18 a, 21 a ja 21 b § seuraavasti:

2 §

Lain piiriin kuuluva toiminta

Opintokeskukset toimivat sivistystyön valtakunnallisina aikuisoppilaitoksina järjestämällä opintoja itse sekä yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa elinikäisen oppimisen ja aktiivisen kansalaisuuden sekä demokratian ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan edistämiseksi.

ja liikunnan koulutuskeskuksen ylläpitäjälle 65 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä. Edellä 2 §:n 7 momentissa tarkoitettun oppilaitoksen ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä.

Kansanopiston ylläpitäjälle, jonka ylläpitämisluvassa määritellyn pääasiallisen koulutustehtävän muodostaa vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus, myönnetään kuitenkin valtionosuutta 70 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä.

Yhdistetyssä oppilaitoksessa valtionosuusprosentti määräytyy kunkin oppilaitosmuodon osalta erikseen.

Opintokeskukselle myönnetään valtioneuvoston asetuksella säädetyt ehdot täyttäviä opintokerhoja varten valtionosuutena euromäärä, joka saadaan kertomalla opintokeskukselle vahvistettujen opintokerhotuntien määrällä opetusministeriön kullekin vuodelle määräämä opintokerhotunnin hinta.

9 §

Valtionosuuden määrä

Kansanopiston, kansalaisopiston ja kesäyliopiston ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia sekä opintokeskuksen

10 §

Valtionosuuden laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Opetusministeriö vahvistaa vuosittain valtionosuuden laskemisen perusteena käytettävän opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien, opiskelijapäivien, opetustuntien sekä opintokerhotuntien määrän. Yhdistetyn oppilaitoksen osalta suoritteiden määrät vahvistetaan erikseen kullekin oppilaitosmuodolle.

Suoritteiden määrien laskemisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

11 §

Yksikköhinta

Opetusministeriö määrää opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien, opiskelijapäivien ja opetustuntien yksikköhinnat sekä opintokerhotuntien hinnan seuraavaa vuotta varten. Yksikköhinnat määrätään varainhoitovuodelle arvioidun kustannustason mukaisiksi.

Opiskelijaviikon yksikköhinta lasketaan kansanopistoille joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna kansanopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset opistojen saman vuoden opiskelijaviikkojen määrällä. Valtioneuvoston asetuksella säädetään yksikköhinnan korottamisesta opistoissa, joiden ylläpitäjien ylläpitämisluvassa määriteltynä pääasiallisena koulutustehtävänä tai osana koulutustehtävää on vaikeasti vammaisille tarkoitettu koulutus taikka enintään kymmenen päivän pituisten kurssien järjestäminen. Valtioneuvoston asetuksella säädetään myös opiston ulkopuolella asuvien opiskelijaviikoista yksikköhintaan tehtävästä vähennyksestä.

Valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijavuorokauden yksikköhinta lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna liikunnan koulutuskeskusten toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset koulutuskeskusten saman vuoden opiskelijavuorokausien määrällä. Alueellisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijapäivän yksikköhinta määrätään vuosittain

valtion talousarviossa olevan määrärahan puitteissa.

Opetustuntien yksikköhinta kansalaisopistoille lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna kansalaisopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset kansalaisopistojen saman vuoden opetustuntien määrällä. Kansalaisopistoille määrättäviä yksikköhintoja porrastetaan tiheästi asutuissa kunnissa kansalaisopiston sijaintikunnan asukastiheyden perusteella. Porrastusten suuruudesta ja yksikköhintojen tarkemmasta laskemisesta sekä siitä mitä kuntia pidetään tiheästi asuttuina kuntina säädetään valtioneuvoston asetuksella. Kansalaisopistojen keskimääräisen yksikköhinnan vahvistamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 16 §:ssä säädetään.

Opetustuntien yksikköhinta kesäyliopistoille lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna kesäyliopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset kesäyliopistojen saman vuoden opetustuntien määrällä.

Opetustuntien yksikköhinta opintokeskuskille lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna opintokeskusten toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset opintokeskusten saman vuoden opetustuntien määrällä.

Yhdistetyssä oppilaitoksessa yksikköhinnat lasketaan erikseen oppilaitosmuodoittain.

Muina kuin 2—6 momentissa tarkoitettuina vuosina yksikköhinaksi määrätään edelliselle vuodelle määrätty yksikköhinta.

Jos kansanopisto tai liikunnan koulutuskeskus toimii toiminnan laajuus huomioon ottaen olennaisessa määrin vuokratiloissa, yksikköhinta voidaan vuosittain korottaa euromäärällä, joka lasketaan jakamalla opetusministeriön valtionosuuden laskentaperusteeksi vahvistama vuosivuokra oppilaitoksen 10 §:ssä tarkoitettujen opiskelijaviikkojen tai opiskelijavuorokausien määrällä.

Edellä 2 ja 4 momentissa tarkoitettujen yksikköhinnat on määrättävä siten, että yksikköhinnat kerrottuna toteutuneiden opiskelijaviikkojen ja opetustuntien määrällä yhteenlaskettuina vastaavat edellä mainittuja oppi-

laitosmuotokohtaisia kokonaiskustannuksia.

Edellä 2 §:n 7 momentissa tarkoitettujen oppilaitoksen yksikköhinta on sama kuin kansanopistojen porrastamaton yksikköhinta. Yksikköhinnasta vähennetään sisäoppilaitoksen osuutta vastaava määrä siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Yksikköhintaa voidaan korottaa vuokratilojen osalta siten kuin 9 momentissa säädetään kansanopistoista ja liikunnan koulutuskeskuksista sekä koulutustehtävässä määrätyn erityistehtävän perusteella siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Arvonlisäveron osalta noudatetaan 13 a §:n säännöksiä.

11 a §

Vapaan sivistystyön yksikköhintojen laskemisen vuosina 2005—2007

Sen estämättä, mitä 11 §:ssä säädetään yksikköhintojen laskemisesta vapaan sivistystyön vuosien 2005—2007 yksikköhinnat lasketaan siten kuin jäljempänä tässä pykälässä säädetään.

Vuoden 2003 vapaan sivistystyön eri toimintojen kustannusten perusteella vuodelle 2005 laskettavia yksikköhintoja verrataan eri toimintoja varten vuodelle 2004 vahvistettujen yksikköhintojen perusteella vuodelle 2005 laskettaviin yksikköhintoihin. Tästä erotuksesta otetaan vuoden 2005 yksikköhinnoissa huomioon 27 prosenttia, 44 prosenttia vuonna 2006 ja 61 prosenttia vuonna 2007.

Yksikköhintojen laskemisessa kustannustason arvioidut muutokset otetaan huomioon enintään täyteen ja vähintään puoleen määrään kustannustason arvioidusta muutoksesta.

12 §

Kustannustason sekä toiminnan laajuuden ja laadun muutos

Kustannustason sekä toiminnan laajuuden ja laadun muutos otetaan yksikköhintoja laskettaessa huomioon noudattaen soveltuvin osin, mitä kuntien valtionosuuslain (1147/1996) 3 §:n 1—3 kohdassa sekä 4 §:ssä säädetään.

13 §

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Käyttökustannukset, joihin myönnetään rahoitusta Euroopan yhteisöjen talousarviosta, saadaan lukea tämän lain nojalla rahoitettaviksi käyttökustannuksiksi siltä osin kuin Euroopan yhteisöjen talousarviosta myönnettävä ja sitä vastaava valtion talousarvion mukainen erillinen kansallinen rahoitus ei niitä kata.

Edellä 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laskemisvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä.

13 a §

Arvonlisäveron huomioon ottaminen yksityisen oppilaitoksen ylläpitäjän yksikköhinnassa

Kansalaisopistojen, kansanopistojen, valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten, kesäyliopistojen ja opintokeskusten yksikköhintoja korotetaan yksityisen oppilaitoksen ylläpitäjän osalta siten, että korotus vastaa yksityisten oppilaitosten ylläpitäjien maksamien arvonlisäverojen osuutta yksityisille oppilaitosten ylläpitäjille kustakin oppilaitosmuodosta aiheutuneista arvonlisäverottomista kustannuksista.

6 luku

Muut rahoitusta ja tiedonsaantia koskevat säännökset

18 a §

Maksatuksen keskeytys

Valtionapuviranomainen voi päätöksellään määrätä tässä laissa tarkoitettujen rahoituksen maksamisen keskeytettäväksi, jos:

1) on ilmeistä, ettei rahoituksen saaja enää järjestä rahoituksen perusteena olevaa toimintaa, tai rahoituksen saaja olennaisessa määrin toimii vastoin asianomaista toimintaa koskevia lakeja tai asetuksia taikka niiden nojalla annettuja määräyksiä;

2) ne perusteet, joiden mukaan rahoitus määrättyä tarkoitusta varten on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet; tai

3) Euroopan yhteisön lainsäädännössä edellytetään maksatuksen keskeyttämistä.

21 §

Tietojen toimittaminen, tarkastusoikeus ja virka-apu

Vapaan sivistystyön oppilaitoksen ylläpitäjän on toimitettava valtionapuviranomaiselle tässä laissa tarkoitettun rahoituksen määräämiseksi tarvittavat tiedot ja toiminnan laajuutta koskevat tiedot siten kuin opetusministeriö päättää.

Opetusministeriöllä ja ministeriön päätöksen mukaisesti opetushallituksella on oikeus 1 momentissa tarkoitettujen tietojen oikeellisuuden toteamiseksi suorittaa tarpeellisia rahoituksen saajan talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia. Rahoituksen saajan on korvauksetta annettava tarkastusta suorittavalle virkamiehelle kaikki tarkastuksen kannalta tarpeelliset tiedot ja selvitykset, asiakirjat, tallenteet ja muu aineisto sekä muutoinkin avustettava tarkastuksessa. Tarkastusta suorittavalla virkamiehellä on oikeus päästä tarkastuksen edellyttämässä laajuudessa rahoituksen saajan hallinnassa tai käytössä oleviin rahoitettavassa toiminnassa käytettäviin tiloihin ja muille alueille.

Tarkastusta suorittavalla virkamiehellä on oikeus ottaa tarkastuksen kohteena oleva aineisto haltuunsa, jos tarkastaminen sitä edellyttää. Aineiston haltuunotosta on tarkastuksen yhteydessä laadittava pöytäkirja. Siinä on mainittava haltuunoton tarkoitus ja haltuun otettu aineisto. Aineisto on palautettava viipymättä, kun sitä ei enää tarvita tarkastuksen suorittamiseksi.

Opetusministeriöllä ja opetushallituksella on oikeus saada poliisi- ja ulosottoviranomaisilta tarpeellista virka-apua 2 momentin mukaisten tarkastustehtävien suorittamisessa.

21 a §

Tietojensaantioikeus

Oppilaitoksen ylläpitäjällä on tehtäviään hoitaessaan mahdollisuus saada valtion ja kunnan viranomaiselta koulutuksen suunnittelussa ja järjestämisessä tarvittavat välttämättömät tilastotiedot ja muut vastaavat tiedot.

Oppilaitoksen ylläpitäjän tulee pyynnöstä toimittaa valtion opetushallintoviranomaisille niiden määräämät koulutuksen arvioinnissa, kehittämisessä, tilastoinnissa ja seurannassa tarvittavat välttämättömät tiedot.

21 b §

Valtionavustuslain soveltaminen

Jollei tässä laissa toisin säädetä, tämän lain nojalla myönnettäviin valtionavustuksiin sovelletaan, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2005. Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran syksyllä 2005 laskettaessa ja määrättäessä keskimääräisiä yksikköhintoja ja yksikköhintoja vuodelle 2006.

Lain 11 §:n 2—4 ja 6 momentin säännöksiä, jotka koskevat kansanopistojen, valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten, kansalaisopistojen ja opintokeskusten yksikköhintojen laskemista toteutuneiden kustannusten pohjalta joka neljäs vuosi, sovelletaan ensimmäisen kerran laskettaessa ja määrättäessä yksikköhintoja vuodelle 2008. Tämän lain 11 §:n 5 momentin säännöksiä kesäyliopistojen yksikköhinnan laskemisesta toteutuneiden kustannusten pohjalta sovelletaan kuitenkin ensimmäisen kerran laskettaessa ja määrättäessä yksikköhintaa vuodelle 2006. Yksikköhinnan laskemisesta kesäyliopistoissa vuosina 2006—2007 on lisäksi voimassa mitä 11 a §:n 3 momentissa säädetään.

Kuntien valtionosuuslain (1147/1996) 4 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin se on laissa /2005, säädettyä peruspalveluiden hintaindeksiä sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä valtionosuuksia vuodelle 2006.

Lain 13 §:n 4 momentin säännöksiä, jotka koskevat valtionavustusten vähentämistä

käyttökustannuksista, sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä yksikköhintoja vuodelle 2008.

Ennen tämän lain voimaantuloa myönnettyyn rahoitukseen sovelletaan tämän lain

voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 2 päivänä syyskuuta 2005

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kulttuuriministeri *Tanja Karpela*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan vapaasta sivistystyöstä 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lain (632/1998) 12 §:n 2 momentti,
 sellaisena kuin se on laissa 1147/2000,
muutetaan 2 §:n 4 momentti, 9—11 §, 11 a §:n 1—3 momentti, 12 §:n 1 momentti, 13 a §:n 1 momentti, 6 luvun otsikko ja 21 §,
 sellaisina kuin niistä ovat 9 § osaksi laeissa 1390/2001 ja 704/2002, 11 § osaksi mainituissa laeissa 1147/2000, 1390/2001 ja 704/2002, 11 a §:n 1—3 momentti laissa 1292/2004, 12 § mainitussa laissa 1147/2000 ja 13 a §:n 1 momentti mainitussa laissa 1390/2001, sekä
lisätään 13 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 1390/2001, uusi 3 ja 4 momentti sekä lakiin uusi 18 a, 21 a ja 21 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Lain piiriin kuuluva toiminta

Lain piiriin kuuluva toiminta

Opintokeskukset toimivat sivistystyön valtakunnallisina aikuisoppilaitoksina järjestämällä opintoja itse sekä yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa.

Opintokeskukset toimivat sivistystyön valtakunnallisina aikuisoppilaitoksina järjestämällä opintoja itse sekä yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa *elinikäisen oppimisen ja aktiivisen kansalaisuuden sekä demokratian ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan edistämiseksi.*

9 §

9 §

Valtionosuuden määrä

Valtionosuuden määrä

Kansanopiston, kansalaisopiston ja kesäyliopiston ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia sekä opintokeskuksen ja liikunnan koulutuskeskuksen ylläpitäjälle 65 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä. Edellä 2 §:n 7 momentissa tarkoitetun oppilaitoksen ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä.

Kansanopiston, kansalaisopiston ja kesäyliopiston ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia sekä opintokeskuksen ja liikunnan koulutuskeskuksen ylläpitäjälle 65 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä. Edellä 2 §:n 7 momentissa tarkoitetun oppilaitoksen ylläpitäjälle myönnetään valtionosuutta 57 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä.

Yhdistetyssä oppilaitoksessa valtionosuusprosentti määräytyy kunkin oppilaitosmuodon osalta erikseen.

Opintokeskukselle myönnetään asetuksella säädetyt ehdot täyttäviä opintokerhoja varten valtionosuutena euromäärä, joka saadaan kertomalla opintokeskukselle vahvistettujen opintokerhotuntien määrällä opetusministeriön kullekin vuodelle määräämä opintokerhotunnin hinta.

10 §

Valtionosuuden laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Asianomainen ministeriö vahvistaa vuosittain valtionosuuden laskemisen perusteena käytettävän opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien, opiskelijapäivien, opetustuntien sekä opintokerhotuntien määrän. Yhdistetyn oppilaitoksen osalta suoritteiden määrät vahvistetaan erikseen kullekin oppilaitosmuodolle.

Suoritteiden määrien laskemisesta säädetään muilta osin asetuksella.

11 §

Yksikköhinta

Asianomainen ministeriö määrää opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien, opiskelijapäivien, opetustuntien ja opintokerhotuntien yksikköhinnat seuraavaa vuotta varten. Yksikköhinnat määrätään varainhoitovuodelle arvioidun kustannustason mukaisiksi.

Opiskelijaviikon yksikköhinta lasketaan kansanopistoille joka toinen vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä kalenterivuonna niiden toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset opistojen saman kalenterivuoden opiskelijaviikkojen määräl-

Kansanopiston ylläpitäjälle, jonka ylläpitämisluvassa määritellyn pääasiallisen koulustehtävän muodostaa vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus, myönnetään kuitenkin valtionosuutta 70 prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä.

Yhdistetyssä oppilaitoksessa valtionosuusprosentti määräytyy kunkin oppilaitosmuodon osalta erikseen.

Opintokeskukselle myönnetään *valtioneuvoston* asetuksella säädetyt ehdot täyttäviä opintokerhoja varten valtionosuutena euromäärä, joka saadaan kertomalla opintokeskukselle vahvistettujen opintokerhotuntien määrällä opetusministeriön kullekin vuodelle määräämä opintokerhotunnin hinta.

10 §

Valtionosuuden laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Opetusministeriö vahvistaa vuosittain valtionosuuden laskemisen perusteena käytettävän opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien, opiskelijapäivien, opetustuntien sekä opintokerhotuntien määrän. Yhdistetyn oppilaitoksen osalta suoritteiden määrät vahvistetaan erikseen kullekin oppilaitosmuodolle.

Suoritteiden määrien laskemisesta säädetään *tarkemmin valtioneuvoston* asetuksella.

11 §

Yksikköhinta

Opetusministeriö määrää opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien, opiskelijapäivien ja opetustuntien yksikköhinnat sekä opintokerhotuntien hinnan seuraavaa vuotta varten. Yksikköhinnat määrätään varainhoitovuodelle arvioidun kustannustason mukaisiksi.

Opiskelijaviikon yksikköhinta lasketaan kansanopistoille joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna kansanopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset opistojen saman vuoden opiskelijaviikkojen

lä. Yksikköhintaa korotetaan vammaisille tarkoitettussa koulutuksessa siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijavuorokauden yksikköhinta lasketaan joka toinen vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä kalenterivuonna niiden toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset koulutuskeskusten saman kalenterivuoden opiskelijavuorokausien määrällä. Alueellisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijapäivän yksikköhinta määrätään vuosittain valtion talousarviossa olevan määrärahan rajoissa.

Opetustunnin yksikköhinta opintokeskussille lasketaan joka toinen vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä kalenterivuonna niiden toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset opintokeskusten saman kalenterivuoden opetustuntien määrällä.

Kansalaisopistojen keskimääräisen yksikköhinnan vahvistamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 16 §:ssä säädetään. Opetustunnin yksikköhinta kansalaisopistoille lasketaan asutusrakenteeltaan erilaisissa kunnissa sijaitseville kansalaisopistoille joka toinen vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä kalenterivuonna asutusrakenteeltaan samanlaisissa kunnissa sijaitsevien kunnallisten ja yksityisten kansalaisopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset samojen opistojen sinä vuonna pidettyjen opetustuntien määrällä. Kahden tai useamman kunnan ja kuntayhtymän ylläpitämän kansalaisopiston yksikköhinta lasketaan sijaintikunnan asutusrakenteen mukaan.

Kesäyliopiston opetustunnin yksikköhinta on sama kuin kansalaisopiston yksikköhinta asutusrakenteeltaan kesäyliopiston sijaintikunnan kanssa samanlaisissa kunnissa.

Edellä 2 §:n 7 momentissa tarkoitettu op-

määrällä. *Valtioneuvoston asetuksella säädetään yksikköhinnan korottamisesta opistoissa, joiden ylläpitäjien ylläpitämisluvasa määriteltynä pääasiallisena koulutustehtävänä tai osana koulutustehtävää on vaikeasti vammaisille tarkoitettu koulutus taikka enintään kymmenen päivän pituisten kurssien järjestäminen. Valtioneuvoston asetuksella säädetään myös opiston ulkopuolella asuvien opiskelijaviikoista yksikköhintaan tehtävästä vähennyksestä.*

Valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijavuorokauden yksikköhinta lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna liikunnan koulutuskeskusten toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset koulutuskeskusten saman vuoden opiskelijavuorokausien määrällä. Alueellisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijapäivän yksikköhinta määrätään vuosittain valtion talousarviossa olevan määrärahan puitteissa.

Opetustunnin yksikköhinta kansalaisopistoille lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna kansalaisopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset kansalaisopistojen saman vuoden opetustuntien määrällä. Kansalaisopistoille määrättäviä yksikköhintoja porrastetaan tiheästi asutuissa kunnissa kansalaisopiston sijaintikunnan asukastiheyden perusteella. Porrastusten suuruudesta ja yksikköhintojen tarkemmasta laskemisesta sekä siitä mitä kuntia pidetään tiheästi asuttuina kuntina säädetään valtioneuvoston asetuksella. Kansalaisopistojen keskimääräisen yksikköhinnan vahvistamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 16 §:ssä säädetään.

Opetustunnin yksikköhinta kesäyliopistoille lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna kesäyliopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset kesäyliopistojen saman vuoden opetustuntien määrällä.

Opetustunnin yksikköhinta opintokeskussille lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna opintokeskusten

pilaitoksen yksikköhinta on sama kuin kansanopistojen porrastamaton yksikköhinta. Yksikkö hinnasta vähennetään sisäoppilaitoksen osuutta vastaava määrä siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Yksikköhintaa voidaan korottaa vuokratilojen osalta siten kuin 11 momentissa säädetään kansanopistoista ja liikunnan koulutuskeskuksista sekä koulutustehtävässä määrätyn erityistehtävän perusteella siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Arvonlisäveron osalta noudatetaan lain 13 a §:n säännöksiä.

Yhdistetyssä oppilaitoksessa yksikköhinnat lasketaan erikseen oppilaitosmuodotain.

Yksikköhintoja voidaan porrastaa oppilaitokselle ylläpitämisluvassa määrätyn erityisen koulutustehtävän, koulutuksen järjestämissuodon sekä muiden olennaisten koulutuksen kustannuksiin vaikuttavien tekijöiden perusteella siten kuin asetuksella säädetään. Yksikköhinnat on määrättävä siten, että yksikköhinnat kerrottuina toteutuneiden opiskelijaviikkojen, opiskelijavuorokausien ja opetustuntien määrillä yhteenlaskettuina vastaavat edellä mainittuja oppilaitosmuotoikohtaisia kokonaiskustannuksia.

Muina kuin 2–5 momentissa tarkoitettui-
na vuosina yksikkö hinnaksi määrätään edelliselle vuodelle määrätty yksikköhinta.

Jos kansanopisto tai liikunnan koulutuskeskus toimii toiminnan laajuus huomioon ottaen olennaisessa määrin vuokratiloissa, yksikköhintaa voidaan vuosittain korottaa euromäärällä, joka lasketaan jakamalla opetusministeriön valtiosuuden laskentaperusteeksi vahvistama vuosivuokra oppilaitoksen 10 §:ssä tarkoitettujen opiskelijaviikkojen tai opiskelijavuorokausien määrällä.

11 a §

Vapaan sivistystyön yksikköhintojen laskeminen vuosina 2005—2007

Sen estämättä, mitä 11 §:ssä säädetään yksikköhintojen laskemisesta *joka toinen vuosi edeltäneenä vuonna aiheutuneiden käyttökustannusten perusteella*, vapaan sivistystyön vuosien 2005—2007 yksikköhinnat lasketaan siten kuin jäljempänä tässä

toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset opintokeskusten saman vuoden opetustuntien määrällä.

Yhdistetyssä oppilaitoksessa yksikköhinnat lasketaan erikseen oppilaitosmuodotain.

*Muina kuin 2—6 momentissa tarkoitettui-
na vuosina yksikkö hinnaksi määrätään edelliselle vuodelle määrätty yksikköhinta.*

Jos kansanopisto tai liikunnan koulutuskeskus toimii toiminnan laajuus huomioon ottaen olennaisessa määrin vuokratiloissa, yksikköhinta voidaan vuosittain korottaa euromäärällä, joka lasketaan jakamalla opetusministeriön valtiosuuden laskentaperusteeksi vahvistama vuosivuokra oppilaitoksen 10 §:ssä tarkoitettujen opiskelijaviikkojen tai opiskelijavuorokausien määrällä.

Edellä 2 ja 4 momentissa tarkoitettujen yksikköhinnat on määrättävä siten, että yksikköhinnat kerrottuina toteutuneiden opiskelijaviikkojen ja opetustuntien määrillä yhteenlaskettuina vastaavat edellä mainittuja oppilaitosmuotoikohtaisia kokonaiskustannuksia.

Edellä 2 §:n 7 momentissa tarkoitettujen oppilaitoksen yksikköhinta on sama kuin kansanopistojen porrastamaton yksikköhinta. Yksikkö hinnasta vähennetään sisäoppilaitoksen osuutta vastaava määrä siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Yksikköhintaa voidaan korottaa vuokratilojen osalta siten kuin 9 momentissa säädetään kansanopistoista ja liikunnan koulutuskeskuksista sekä koulutustehtävässä määrätyn erityistehtävän perusteella siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Arvonlisäveron osalta noudatetaan 13 a §:n säännöksiä.

11 a §

Vapaan sivistystyön yksikköhintojen laskeminen vuosina 2005—2007

Sen estämättä, mitä 11 §:ssä säädetään yksikköhintojen laskemisesta vapaan sivistystyön vuosien 2005—2007 yksikkö hinnat lasketaan siten kuin jäljempänä tässä pykälässä säädetään.

pykälässä säädetään.

Vuoden 2003 vapaan sivistystyön eri toimintojen kustannusten perusteella vuodelle 2005 laskettavia yksikköhintoja verrataan eri toimintoja varten vuodelle 2004 vahvistettujen yksikköhintojen perusteella vuodelle 2005 laskettaviin yksikköhintoihin. Tästä erotuksesta otetaan vuoden 2005 yksikköhinnoissa huomioon 27 prosenttia ja 44 prosenttia vuonna 2006. *Laskettaessa yksikköhintoja vuodelle 2007 vuonna 2005 toteutuneiden kustannusten perusteella näistä kustannuksista vähennetään tai niihin lisätään euromäärä, joka on 39 prosenttia edellä tarkoitettusta erotuksesta.*

Jos vuotuinen kustannustason muutos on joinakin vuosina otettu huomioon vähemmästä kuin täydestä määrästä, otetaan muutokset 1 momentissa tarkoitettussa kustannustensaon tarkistuksessa huomioon enintään päätetyn suuruisina.

12 §

Kustannustason sekä toiminnan laajuuden ja laadun muutos

Kustannustason sekä toiminnan laajuuden ja laadun muutos otetaan yksikköhintoja laskettaessa huomioon noudattaen soveltuvien osin, mitä kuntien valtionosuuslain (1147/1996) 3 §:n 1 ja 2 kohdassa sekä 4 §:ssä säädetään.

Jos kustannustaso on olennaisesti muuttunut siitä tasosta, jonka perusteella käyttökustannusten yksikköhinta on määrätty, asianomainen ministeriö voi ottaa sen huomioon määrättäessä seuraavan vuoden yksikköhintaa.

13 §

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Vuoden 2003 vapaan sivistystyön eri toimintojen kustannusten perusteella vuodelle 2005 laskettavia yksikköhintoja verrataan eri toimintoja varten vuodelle 2004 vahvistettujen yksikköhintojen perusteella vuodelle 2005 laskettaviin yksikköhintoihin. Tästä erotuksesta otetaan vuoden 2005 yksikköhinnoissa huomioon 27 prosenttia, 44 prosenttia vuonna 2006 ja 61 prosenttia vuonna 2007.

Yksikköhintojen laskemisessa kustannustason arvioidut muutokset otetaan huomioon enintään täyteen ja vähintään puoleen määrään kustannustason arvioidusta muutoksesta.

12 §

Kustannustason sekä toiminnan laajuuden ja laadun muutos

Kustannustason sekä toiminnan laajuuden ja laadun muutos otetaan yksikköhintoja laskettaessa huomioon noudattaen soveltuvien osin, mitä kuntien valtionosuuslain (1147/1996) 3 §:n 1—3 kohdassa sekä 4 §:ssä säädetään.

(kumotaan)

13 §

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Käyttökustannukset, joihin myönnetään rahoitusta Euroopan yhteisöjen talousarviosta, saadaan lukea tämän lain nojalla rahoitettaviksi käyttökustannuksiksi siltä osin kuin Euroopan yhteisöjen talousarviosta

myönnettävä ja sitä vastaava valtion talousarvion mukainen erillinen kansallinen rahoitus ei niitä kata.

Edellä 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laskemisvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä.

13 a §

Arvonlisäveron huomioon ottaminen yksityisen oppilaitoksen ylläpitäjän yksikköhinnassa

Kansalaisopistojen, kansanopistojen, valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten ja opintokeskusten yksikköhintoja korotetaan yksityisen oppilaitoksen ylläpitäjän osalta siten, että korotus vastaa yksityisten oppilaitosten ylläpitäjien maksamien arvonlisäverojen osuutta yksityisille oppilaitosten ylläpitäjille kustakin oppilaitosmuodosta aiheutuneista arvonlisäverottomista kustannuksista.

13 a §

Arvonlisäveron huomioon ottaminen yksityisen oppilaitoksen ylläpitäjän yksikköhinnassa

Kansalaisopistojen, kansanopistojen, valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten, kesäyliopistojen ja opintokeskusten yksikköhintoja korotetaan yksityisen oppilaitoksen ylläpitäjän osalta siten, että korotus vastaa yksityisten oppilaitosten ylläpitäjien maksamien arvonlisäverojen osuutta yksityisille oppilaitosten ylläpitäjille kustakin oppilaitosmuodosta aiheutuneista arvonlisäverottomista kustannuksista.

6 luku

Muut rahoitusta koskevat säännökset

6 luku

Muut rahoitusta ja tiedonsaantia koskevat säännökset

18 a §

Maksatuksen keskeytys

Valtionapuviranomainen voi päätöksellään määrätä tässä laissa tarkoitetun rahoituksen maksamisen keskeytettäväksi, jos:

1) on ilmeistä, ettei rahoituksen saaja enää järjestä rahoituksen perusteena olevaa toimintaa, tai rahoituksen saaja olennaisessa määrin toimii vastoin asianomaista toimintaa koskevia lakeja tai asetuksia taikka niiden nojalla annettuja määräyksiä;

2) ne perusteet, joiden mukaan rahoitus määrättyä tarkoitusta varten on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet; tai

21 §

Tietojen toimittaminen

Vapaan sivistystyön oppilaitoksen on toimitettava valtionapuviranomaiselle tässä laissa tarkoitetun rahoituksen määräämiseksi tarvittavat tiedot siten kuin asianomainen ministeriö päättää.

21 §

Tietojen toimittaminen, tarkastusoikeus ja virka-apu

3) Euroopan yhteisön lainsäädännössä edellytetään maksatuksen keskeyttämistä.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksen ylläpitäjän on toimitettava valtionapuviranomaiselle tässä laissa tarkoitetun rahoituksen määräämiseksi tarvittavat tiedot ja toiminnan laajuutta koskevat tiedot siten kuin opetusministeriö päättää.

Opetusministeriöllä ja ministeriön päätöksen mukaisesti opetushallituksella on oikeus 1 momentissa tarkoitettujen tietojen oikeellisuuden toteamiseksi suorittaa tarpeellisia rahoituksen saajan talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia. Rahoituksen saajan on korvauksetta annettava tarkastusta suorittavalle virkamiehelle kaikki tarkastuksen kannalta tarpeelliset tiedot ja selvitykset, asiakirjat, tallenteet ja muu aineisto sekä muutoinkin avustettava tarkastuksessa. Tarkastusta suorittavalla virkamiehellä on oikeus päästä tarkastuksen edellyttämässä laajuudessa rahoituksen saajan hallinnassa tai käytössä oleviin rahoitettavassa toiminnassa käytettäviin tiloihin ja muille alueille.

Tarkastusta suorittavalla virkamiehellä on oikeus ottaa tarkastuksen kohteena oleva aineisto haltuunsa, jos tarkastaminen sitä edellyttää. Aineiston haltuunotosta on tarkastuksen yhteydessä laadittava pöytäkirja. Siinä on mainittava haltuunoton tarkoitus ja haltuun otettu aineisto. Aineisto on palautettava viipymättä, kun sitä ei enää tarvita tarkastuksen suorittamiseksi.

Opetusministeriöllä ja opetushallituksella on oikeus saada poliisi- ja ulosottoviranomaisilta tarpeellista virka-apua 2 momentin mukaisten tarkastustehtävien suorittamisessa.

21 a §

Tietojensaantioikeus

Oppilaitoksen ylläpitäjällä on tehtäviään

hoitaessaan mahdollisuus saada valtion ja kunnan viranomaiselta koulutuksen suunnittelussa ja järjestämisessä tarvittavat välttämättömät tilastotiedot ja muut vastaavat tiedot.

Oppilaitoksen ylläpitäjän tulee pyynnöstä toimittaa valtion opetushallintoviranomaisille niiden määräämät koulutuksen arvioinnissa, kehittämisessä, tilastoinnissa ja seurannassa tarvittavat välttämättömät tiedot.

21 b §

Valtionavustuslain soveltaminen

Jollei tässä laissa toisin säädetä, tämän lain nojalla myönnettäviin valtionavustuksiin sovelletaan, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2005. Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran syksyllä 2005 laskettaessa ja määrättäessä keskimääräisiä yksikköhintoja ja yksikköhintoja vuodelle 2006.

Lain 11 §:n 2—4 ja 6 momentin säännöksiä, jotka koskevat kansanopistojen, valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten, kansalaisopistojen ja opintokeskusten yksikköhintojen laskemista toteutuneiden kustannusten pohjalta joka neljäs vuosi, sovelletaan ensimmäisen kerran laskettaessa ja määrättäessä yksikköhintoja vuodelle 2008. Tämän lain 11 §:n 5 momentin säännöksiä kesäyliopistojen yksikköhinnan laskemisesta toteutuneiden kustannusten pohjalta sovelletaan kuitenkin ensimmäisen kerran laskettaessa ja määrättäessä yksikköhintaa vuodelle 2006. Yksikköhinnan laskemisesta kesäyliopistoissa vuosina 2006—2007 on lisäksi voimassa mitä 11 a §:n 3 momentissa säädetään.

Kuntien valtionosuuslain (1147/1996) 4 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin se on laissa 112/2005, säädettyä peruspalveluiden hintaindeksiä sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä valtionosuuksia vuodelle 2006.

Lain 13 §:n 4 momentin säännöksiä, jotka koskevat valtionavustusten vähentämistä

käyttökustannuksista, sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä yksikköhintoja vuodelle 2008.

Ennen tämän lain voimaantuloa myönnettyyn rahoitukseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
